

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 389

Mirko Laakkonen

Saaliseläin vapaa-ajankalastajien puheessa

Helsinki 2006

Mirko Laakkonen

Saaliseläin vapaa-ajankalastajien puheessa

Tutkimusraportti

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Kalastuksen kestävyys ja eläinpolitiikka (302333)

Kalastuskulttuurimme on muuttunut yhä enemmän elämyksiä korostavaan suuntaan. Elämysten hakeminen kalavesiltä on lisännyt pyydystä ja päästä -kalastuksen suosiota ja luonut uudenlaisen asetelman kalastajien eläinsuhteisiin. Tässä raportissa tarkastellaan vapaa-ajankalastajien puhetta saaliseläimestä. Kirjoitus perustuu pro gradu -tutkielmaan ja siinä käsitellään myös vapaa-ajankalastajien luonto-, kalastus- ja eläinsuhteita. Teoreettiset lähtökohdat tutkielmalle löytyvät yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen parista, joka on lisääntynyt varsinkin länsimaissa 1990-luvulta lähtien. Tutkielman empiirinen aineisto kerättiin haastatteleamalla kuutta vapaa-ajankalastajaa ja kolmea asiantuntijaa. Analyysikehikkona toimii haastatteluissa käytetty teemoittelu. Lisäksi haastatteluista syntyneitä tekstejä tarkastellaan diskursiivisesti. Vapaa-ajankalastajien puheessa rakentui neljä erilaista diskurssia: moraalidiskurssi, hyötydiskurssi, ihmisen ilo ja hui -diskurssi ja kestävän luonnonkäytön diskurssi. Saaliseläintä arvioidaan muun muassa koon, ulkonäön, maun ja lajin perusteella. Kaloista käytävä eläinpoliittinen keskustelu on lähinnä hyvinvointikeskustelua ja lajien suojelu -keskustelua. Äärimmillään se on myös eläinoikeuskeskustelua.

Vapaa-ajankalastus, pyydystä ja päästä -kalastus, kalat, hyvinvointi, suojelu, vapaa-ajankalastajat, luontosuhde, eläinpolitiikka

Kala- ja riistaraportteja 389

951-776-537-1

1238-3325

48 s. + liite

Suomi

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Saimaan riistan- ja kalantutkimus
Laasalantie 9
58175 Enonkoski
Puhelin 020 57511
<http://www.rkti.fi/julkaisut> (pdf)

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Viikinkaari 4, PL 2,
00791 Helsinki
Puh. 0205 7511 Faksi 0205 751 201

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Taustaa.....	1
1.2. Pyydystä ja päästä -keskustelu	2
1.3. Tutkimusongelma	2
2. VAPAA-AJANKALASTUS MYÖHÄISMODERNINA HARRASTUKSENA	4
2.1. Mitä on vapaa-ajankalastus?.....	4
2.2. Yhteiskunnallisten muutosten vaikutus kalastuskulttuuriin	5
2.3. Pyydystä ja päästä -kalastus	6
2.3.1. Pakollista tai vapaaehtoista.....	6
2.3.2. Tutkimustuloksia Suomesta ja maailmalta	7
2.4. Suojelutahojen näkemyksiä kalastuksesta	8
3. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
3.1. Ihmisten luontosuhde.....	9
3.2. Ympäristöetiikka	9
3.3. Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus	10
3.4. Ihmisten suhtautuminen eri eläinlajeihin.....	11
3.5. Metsästyksen ja kalastuksen suhde.....	12
3.6. Eläinpolitiikka	12
4. METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA JA AINEISTO.....	16
4.1. Sosiaalinen konstruktionismi.....	16
4.2. Diskurssianalyysi.....	17
4.3. Tutkimusaineisto ja -menetelmä.....	18
4.3.1. Haastattelut	18
4.3.2. Vapaa-ajankalastajien tyypittely.....	19
4.3.3. Aineiston analyysimenetelmät.....	21
4.3.4. Kuvaukset haastateltavista.....	22
4.4. Yhteenveto haastatelluista kalastusmuodon mukaan.....	27
5. VAPAA-AJANKALASTAJIEN SUHDE KALASTUKSEEN JA SAALIISEEN	28
5.1. Luonto- ja eläinsuhde	28
5.2. Suhde kalastukseen.....	30
5.3. Suhde kalaan.....	31
5.3.1. Saamisen haasteellisuus.....	31
5.3.2. Kalan koko.....	31
5.3.3. Ulkonäkö	32
5.3.4. Lohikalamyönteisyys.....	33
5.3.5. Kalojen aistima kipu.....	33
5.4. Kalastuksen ja metsästyksen vertailua.....	34
5.5. Pyydystä ja päästä -kalastus haastateltavien puheessa	35
5.5.1. Pakollinen pyydystä ja päästä -kalastus.....	36
5.5.2. Tulevaisuudessa valikoivaan kalastukseen.....	36
6. SAALISELÄIMIÄ KOSKEVAT DISKURSSIT.....	38
6.1. Moraalidiskurssi: kalat kipua tuntevina eläiminä	38
6.2. Hyötydiskurssi: kalat hyödyn tuottajina	39
6.3. Ihmisen ilo ja huvi -diskurssi: kalat elämysten antajina	39
6.4. Kestävän luonnonkäytön diskurssi: kalat kalastuksen jatkuvuuden turvaajina	40
6.5. Diskurssit ja saaliin vapauttaminen	41

7. JOHTOPÄÄTÖKSET	43
LÄHDELUETTELO	45
LIITE.....	49

1. Johdanto

1.1. Taustaa

Ihmisten ja eläinten välisissä suhteissa on tapahtunut dramaattinen muutos 1800-luvulta 1900-luvun loppuun mennessä. Ihmiset viettävät nykyään enemmän aikaa eläimiin liittyvien harrastusten kanssa kuin esimerkiksi vuosisata sitten. Muuttuvat käsitteet eläimistä kertovat myös sosiaalisista suhteista ihmisten välillä (Franklin 1999, ks. Cudworth 2003, 160). Suurin osa ihmisistä syö lihaa, käyttää erilaisia eläintuotteita ja monet pitävät eläintä kotonaan lemmikkinä. Länsimaissa tehdään ja katsotaan paljon eläimiin liittyviä televisio-ohjelmia, kuten eläindokumentteja ja piirrettyjä elokuvia. Eläimet ovat näin osa päivittäisiä toimiamme, vaikka emme sitä aina tietoisesti ajattelekaan (Cudworth 2003, 159).

Suomalaisessa kulttuurissa kalastuksella on tärkeä asema ja se on aikoinaan ollut metsästyksen ohella merkittävä tekijä ihmisten selviytymisen kannalta. Kalastus ja metsästyks ovat mahdollistaneet riittävän ravinnonsaannin ja toimeentulon. Historiallisesti ajatellen kalavarojen hyödyntämisellä on ollut suuri merkitys suomalaisten elämisen edellytysten luomisessa, esimerkiksi asutus on aikanaan sijoittunut kalaisten vesien äärelle (Salmi 2001, 5). Suomessa kalojen kotitarvepyynti on liittynyt luonnonvarojen hyödyntämiskulttuuriin, jossa on pidetty luonnollisena, että pyydetty kala tapetaan ja syödään. Kuitenkin olot, joissa elämme, ovat muuttuneet rajusti verrattuna esimerkiksi 1950-lukuun tai vielä sitä varhaisempaan aikaan. Kalastus ei nykyään enää olekaan pelkkää ravinnonhankintaa tai toimeentulon turvaamista. Nykyajan kalastus on jakautunut moniin erilaisiin kalastustapoihin ja -muotoihin.

Kalastuksen rakenteessa ja kalastukseen liitettyissä arvoissa tapahtuneita muutoksia kuvastaa saaliin muuttunut merkitys. Nykypäivän virkistyskalastajalle ei saaliilla ole samanlaista merkitystä kuin ammatti- tai kotitarvekalastajalle (Puhakka ja Salonen 2005, 11). Vapaa-ajankalastuksen puolella on yleistynyt niin sanottu pyydystä ja päästä -kalastus (catch and release), joka rikkoo vanhoja käsityksiä suhtautumisessa saaliiseen. Toisaalta suomalaisessa vapaa-ajankalastuksessa yleistä verkkokalastusta oudokutaan Pohjoismaiden ulkopuolella ja pidetään yleensä vain ammattilaisten menetelmänä. Tähän aihepiiriin liittyvät kysymykset ovat moniulotteisia liittyen esimerkiksi kalakantojen suojelutarpeisiin, eläinten oikeuksien huomioonottamiseen, vapaa-ajanviettoon sekä luonnonvarojen käyttöön laajemmin.

Tässä raportissa tarkastelen sitä, miten vapaa-ajankalastajat¹ puhuvat kalasta saaliseläimenä. Syvennyn pohtimaan myös vapaa-ajankalastajien suhdetta kalastukseen ja luontoon. Vapaa-ajankalastajien suhtautumisen saaliseläimiin voidaan olettaa muuttuneen vuosien saatossa. Voidaan olettaa myös, että eri kalastusmuotojen ja -ryhmien välillä suhtautuminen saaliseläimiin on vaihtelevaa. Laajemmin vapaa-ajankalastajien saaliseläinsuhteet ja muutokset niissä kytkeytyvät yleiseen muutokseen ihmisten ja eläinten välisissä suhteissa ja kalastuskulttuurissa.

Käsillä oleva raportti perustuu Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitokselle tekemääni pro gradu -työhön, jota ohjasi professori Pertti Rannikko. Työn suoritin pääosin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Joensuun toimipaikasta käsin. Tutkielman tekstiä olen lyhentänyt ja muokannut raporttimuotoon yhteistyössä RKTL:n Elinkeino- ja yhteiskuntatutkimusyksikön tutkija Pekka Salmen kanssa.

¹ Myöhemmin tässä raportissa lyhennetään 'vapaa-ajankalastaja' usein 'kalastajaksi'. Ammatikalastusta käsiteltäessä tämä mainitaan erikseen.

Oli kuin onnenpotku minulle, että sain kirjoittaa lopputyöni kalastukseen liittyvästä aiheesta. Olen harrastanut kalastusta neljävuotiaasta lähtien, joten kalastus on ollut harrastukseni jo yli 20 vuotta. Kalastusharrastukseni pitää sisällään sekä passiivista että aktiivista pyyntiä ja olen ollut mukana myös seuratoiminnassa.

1.2. Pyydystä ja päästä -keskustelu

Pyydystä ja päästä -kalastus on vapaa-ajankalastukseen liittyvässä kansainvälisessä keskustelussa tällä hetkellä tärkeässä asemassa. Aiheen ympärillä käytävä keskustelu ja tutkimus keskittyvät pitkälti kyseisen pyydystämisen ja vapauttamisen aiheuttamiin vaikutuksiin kalojen kuolleisuudessa, sen eettisyyteen ja kalojen kipuaistimuksiin. Esimerkiksi Göteborgin yliopiston filosofian laitos järjesti yhteistyössä Ruotsin kalataloushallinnon kanssa vuonna 2003 sarjan seminaareja liittyen pyydystä ja päästä -kalastukseen (Andersson ja Westerberg 2005, 9). Myös Trondheimissa vuonna 2005 pidetyssä neljännessä Maailman vapaa-ajankalastuskonferenssissa ohjelma oli painotunut pyydystä ja päästä -kalastukseen (WRFC 2005). Toisaalta Suomessakin käydään keskustelua pyydystä ja päästä -kalastuksesta yhä enemmän. Esimerkiksi Laukaalla järjestettiin 6.4.2006 'Villin taimenen jäljillä' -seminaari. Lähes jokaisessa puheenvuorossa oli yhtymäkohtia pyydystä ja päästä -kalastukseen (Villin taimenen jäljillä 2006).

Pyydystä ja päästä -kalastuksesta on käyty ja käydään keskustelua myös ruohonjuuritason tasolla, esimerkiksi internetin erilaisissa keskustelufoorumeissa. Näissä keskusteluissa esitetyt mielipiteet ovat usein voimakkaita. Otsikoita keskustelun aloittamiseksi vuosien varrella ovat olleet mm. "Totuuden hetki/C&R Gallup", "Eläinrääkkäystä, sanovat", "Hauet hengiltä", "Catch & Release, puolesta vai vastaan?". Keskustelua aihepiiristä esiintyy myös kalastuslehdissä. Varsinaisissa urheilukalastuslehdissä (esimerkiksi Pohjolan perhokalastaja, Perhokalastus ja Urheilukalastus) pyydystä ja päästä -kalastus esitellään useimmiten positiivisena kalastusmuotona, samoin kuin useissa televisiossa esitettävissä kalastusdokumenteissa.

Pyydystä ja päästä -kalastus on saanut huomiota kuitenkin myös muissa julkaisuissa. Esimerkkinä mainittakoon kirjailija Antti Tuurin (Tuuri 2005) teksti "Rääkkääminen on muotia" Suomen Kuvalehdessä. Kirjoituksessa Tuuri perustelee lähinnä eettisiin syihin vedoten pyydystä ja päästä -kalastuksen olevan väärin. Jukka Relanderin (2005) vastine "Ja Jumala loi perhokalastajan" samaisen lehden myöhemmässä numerossa puolestaan keskittyy kumoamaan Tuurin perustelut. Tuurin kirjoitus sai aikaan odotetusti keskustelua myös muun muassa perhokalastajat.net -foorumissa. Perhokalastuslehdessä puolestaan julkaistiin Jarmo Pautamon (2005) kolumni "Lupa vapauttaa?", joka käsittelee pyydystä ja päästä -kalastusta positiivisessa hengessä. Suomen Kalastuslehdessä Kari Kilpinen (2005) kirjoittaa otsikolla "Rääkkää ja päästä elämys". Kirjoittaja on Tuurin kanssa samoilla linjoilla. Pyydystä ja päästä -kalastus ja ylipäätään kalastuksen ja kalojen, erityisesti lohikalojen, tulevaisuus näyttävät siis olevan polttava aihepiiri kalastusrintamalla.

1.3. Tutkimusongelma

Tässä tutkimuksessa etsin ja määrittelen niitä puhetapoja, joilla vapaa-ajankalastuksesta kerrotaan. Tarkoituksena on selvittää, millainen suhde saaliseläimeen vapaa-ajankalastajien puheessa muodostuu. Tutkimuksen pääkysymyksenä ja -ongelmana onkin se, **miten vapaa-ajankalastajat puhuvat kalasta saaliseläimenä**. Laajemmin aihepiirissä on kyse vapaa-ajankalastajien luontosuhteesta, ihmisten ja eläinten välisestä suhteesta ja kalastuskulttuurista. Edellisiä seikkoja ja nii-

den muutosta jäljitetään aiemmasta tutkimuksesta ja vapaa-ajankalastajien omakohtaisesta puheesta.

Saaliseläimiin suhtautuminen ja muutokset siinä eivät ole irrallisia tapahtumaketjuja, vaan muutokseen voivat vaikuttaa esimerkiksi ihmisten luontosuhteen, ihmisten ja eläinten välisen suhteen, kalastuspolitiikan tai kalastuskulttuurin muutokset. Hallinnollisella tasolla tehtävät päätökset voivat vaikuttaa esimerkiksi muuttuvan lainsäädännön kautta yksilötasolla tapahtuvaan arviointiin siitä, mitä saalis on, mitä sillä tehdään tai mikä sen arvo on. Toisaalta muutokset kalastuskulttuurissa voivat vaikuttaa esimerkiksi ihmisten ja eläinten välisen suhteen muuttumiseen.

Metodologisen lähestymistavan osalta olen päättänyt noudattamaan sosiaalisen konstruktionismin periaatteita. Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen ajatus on todellisuuden rakentuminen kielellisessä vuorovaikutuksessa. Analyysi etenee niin, että ensin aineisto teemoitellaan, jonka jälkeen aineistosta nostetaan diskurssianalyysin ideoin keskenään ristiriitaisia ja jännitteisiä puhetapoja, diskursseja.

2. Vapaa-ajankalastus myöhäismodernina harrastuksena

2.1. Mitä on vapaa-ajankalastus?

Vapaa-ajan kalataloudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Kuitenkin siihen voidaan katsoa kuuluvan vapaa-aikana harjoitettu kalastus aineettomine arvoineen sekä siihen liittyvä elinkeinotoiminta sekä muu vapaa-ajankalastusta edistävä ja palveleva toiminta. Vapaa-ajankalastukseen luetaan kuuluvaksi sekä virkistys- että kotitarvekalastus. Vähintään kerran vuodessa vapaa-ajankalastusta harjoittaa Suomessa yli 40 prosenttia väestöstä. Suomen hyvät kalastusedellytykset edesauttavat kalastusharrastuksen suosiota. Pinta-alaansa suhteutettuna Suomi on vesipinta-alaltaan Euroopan vesistörikkain maa. Vapaa-ajankalastus voidaan nähdä kansallisena perintönä ja se liittyy olennaisesti suomalaiseen elämänmuotoon, kulttuuriin ja luontosuhteeseen. (Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa 2002, 9.)

Kotitarvekalastus on ikivanhaa perua. Se on perinteisesti kytkeytynyt maatilatalouksien omavaraisjärjestelmään. Virkistyskalastus on kehittynyt kansanomaiseksi harrastukseksi yhteiskunnan urbanisoitumisen, työnteon luonteen muuttumisen, vapaa-ajan lisääntymisen ja ennen kaikkea puhtaan rahatalouden yleistymisen myötä. Nykyinen kotitarvekalastus on selvä jatko aikaisemmalle omavaraistalouden kalastukselle. Virkistyskalastus on näin ollen nykykulttuurin aikaansaama innovaatio, jonka tarkoituksena on osaltaan korvata aikaisempaan omavaraistalastukseen sisältyneet psyykkis-aktiivinen toimintafunktio. (Pennanen 1986, 11.)

Virkistyskalastuksen yksi osa-alue on urheilukalastus. Urheilukalastuksella tarkoitetaan ainoastaan aktiivisin kalastusvälinein (vapakalastusvälinein, joiden käytöstä on syntynyt käsite vapakalastus) tapahtuvaa kalastusta, kun taas virkistyskalastukseen kuuluu myös passiivisilla pyydyksillä (katiskat, verkot, rysät jne.) harjoitettu kalastus. (Jaakkola ym. 1990, 20.) Urheilukalastus alkoi muovautua Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla pitkälti ulkomaalaisilta saaduista vaikutteista. Tuohon aikaan urheilukalastusta harjoittivat lähinnä korkeassa asemassa olevat ja varakkaat henkilöt. Matkustavaiset englantilaiset herrasmiehet olivat varhaisimpia urheilukalastajia, joten englantilainen koskikalastus antoi suomalaiseen urheilukalastukseen paljon vaikutteita. (Lappalainen ja Naskali 1999, 12.)

Urheilukalastuksen käsitettä on kukin sukupolvi pyrkinyt määrittelemään oman aikansa lähtökohdista. Suomalaisen urheilukalastuksen tärkeä vaikuttaja Alex Hintze sanoi urheilukalastuksessa olevan kyse pikemminkin siitä, kuinka paljon kala tarjoaa ”urheilua” kuin siitä, kuinka paljon saalista saadaan. Eero Routamo, Suomen Urheilukalastajain liiton toiminnanjohtaja 1960-luvulla, sanoi uskovansa, että kalastuskin voi olla urheilua. Kuitenkin urheilukalastajan olisi aina muistettava, ettei suorituskyvyn rajaa osoita saaliin määrä, vaan taidon määrä ja että urheilukalastus alkaa siitä, mihin saaliinhimo loppuu. (Särömaa 1994, 8.)

Suomessa on tällä hetkellä kolme merkittävää vapaa-ajankalastusjärjestöä – Suomen Kalamiesten Keskusliitto (SKK), Suomen Metsästäjä- ja Kalastajaliitto (SMKL) sekä Suomen Urheilukalastajain Liitto (SUKL). Pitkään jatkuneiden keskustelujen ja neuvottelujen tuloksena perustettiin 31.1.2000 Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) näiden kolmen liiton kattojärjestöksi. Vapaa-ajankalastuksen neuvontajärjestöjen yhteistyötä on ohjattu tapahtuvaksi SVK:n kautta. (SUKL 2005.) Dahlströmin (2005) mukaan yhdistyminen olisi voinut ja sen olisi pitänyt toteutua jo aiemmin, sillä liittojen voidaan ajatella menettäneen paljon ollessaan kolme erillistä liit-

toa. Maa- ja metsätalousministeriön ja liittojen suhde on nyt käytännöllisempi, kun rahoitus kulkee vain yhden keskusjärjestön kautta.

2.2. Yhteiskunnallisten muutosten vaikutus kalastuskulttuuriin

Elinkeinorakenteen muutoksen ja kaupungistumisen myötä vanhasta omavaraiskalastuksesta on Suomessa siirrytty paitsi ammattipyyntiin myös nykyaikaiseen vapaa-ajankalastukseen (Lappalainen ja Naskali 1999, 12). Edelleen Lappalaisen (1998, 311) mukaan välttämätön tarve ravinnon hankkimiseksi on 1950–80-lukujen kuluessa hävinnyt ei-ammattillisen kalastuksen motiivina. Kalastuksen merkitys ravinnonlisänä, säästönä ruokataloudessa ja kotitarvepyynnin arvioituna kannattavuutena on vähentynyt. Laadulliset tarpeet, kuten arvokalat, tuore ruokakala, ja itse pyydetyn kalan erikoisarvo ruokana, ovat tärkeitä kalastuksen motiiveja. (Lappalainen 1998, 9.) Kalastuskulttuuri on 1950-luvusta tähän päivään katsottuna muuttunut voimakkaasti ja saalistä sen mukana. Dahlström (2005) korostaa haastattelussa kalastuskulttuurin muutoksen suuruutta: ”...miten paljo se on muuttunu sillä tavalla, ku me teollistuttiin, kaupungistuttiin, jossa kalastusharrastus tuotiin mukana kaupunkeihin sieltä maaseudulta.”

Kalastukseen liittyvät sekä aineettomat että aineelliset arvot ovat ohjanneet kalastusta. Hyötynäkökohtia ovat esimerkiksi pyynnin ruokataloudellinen merkitys ja rahataloudellinen kannattavuus, joihin ovat vaikuttaneet saadun saaliin määrä, arvo, pyyntikustannukset sekä kalan kulutus- ja markkinointijärjestelmän muutos. Virkistysnäkökohtia kalastuksessa ovat mm. kalastuksen tarjoama luontoyhteys, kalastuksen mielenkiinto, jännitys, mahdollisuus yhdessä- tai yksinoloon, kilpailullisuus sekä rentoutuminen. (Lappalainen 1997, 13.)

Ihmisten luontosuhteen muuttuminen kaupungistuvassa yhteiskunnassa sekä kalastusammatin harjoittamisen kiristyneet ehdot ovat syynä siihen, että hyöty- ja virkistysnäkökohdat ovat vähitellen eriytyneissä ja eriytyneet. Vaikka palkkatyön ja kaupungistumisen seurauksena elämänrytmi on muuttunut 1950-luvun jälkipuoliskolla, eivät maaltamuuttajat ja heidän jälkeläisensä ole luopuneet vanhasta kalastuksen toiminnallisesta sisällöstä. Nuoremman polven kalastajilla, taajama-asukkailla ja palkansaajilla muutos on ollut nopeampaa kuin maaseudun kalastajilla. (Lappalainen 1997, 13.)

Sotien jälkeistä aikaa kuvaa voimakas yhteiskunnallinen muutos, joka näkyi konkreettisesti myös kalastustapojen ja -välineistön muuttumisena. Esimerkiksi pilkkiharrastus alkoi lisätä suosiotaan nopeaa tahtia. Pyydysten, kuten rysien ja nuottien, suhteellinen arvo oli ollut aikanaan aivan eri mittaluokkaa, joten uudet materiaalit ja välineet otettiin vastaan innolla. Tärkeitä uutuuksia olivat esimerkiksi lasikuituvavat ja nylonverkot. Nylonverkot yleistyivät varsinkin 1950-luvun jälkeen. Välineet muuttuivat koko ajan kestävimmiä ja tehokkaimmiksi, mikä toi uudenlaisia piirteitä kalastukseen. Välinekehityksen myötä kalastuksesta tuli paljon helpompaa ja kalastuksesta alkoikin muodostua koko kansan harrastus. (Dahlström 2005.)

Sota-aikana ja sodan jälkeisinä pulavuosina kaloja pyydettiin syötäväksi ja vaikka 1960–70-luvuilla kalaa edelleen pyydettiin pääsääntöisesti ruoanhankintatarkoituksessa, tällöin oli jo nähtävissä viitteitä muutoksista suhtautumisessa saaliiseen. Esimerkiksi kalastuskilpailut yleistyivät ja kaikki kalastajat eivät enää ottaneetkaan saalistaan mukaan kotiin. Toisaalta urheilukalastusta oli jo harrastettu pitkään, mutta urheilukalastuksessakin kalat pääasiallisesti pyydettiin aina ruoaksi. Aiemmin kalaan oli aina ollut tietynlainen hyötysuhde ja kalavalikoima, jota kalastettiin, oli ollut laaja. Särkikalatkin olivat tärkeitä käyttökaloja. (Dahlström 2005.)

Myös yksityisautoilun lisääntyminen 1960–70-luvuilla vaikutti osaltaan kalastuskulttuurin muutokseen. Aiemmat suuret kalakerhot viipaloituivat pienemmiksi ja vähitellen syntyi yhä pienempiä tietynlaiseen pyyntiin erikoistuneita kerhoja. Myös perhoka-

lastus alkoi selvästi eriytyä omaksi lajikseen. Vuosisadan alussa perhokalastuksen voidaan sanoa olleen yläluokan harrastus, mutta vähitellen myös rahvas alkoi tulla lajiin pariin. Niinpä esimerkiksi joidenkin koskien kalastusoikeudet haluttiin kuntien tai kaupunkien haltuun aiemman klubiomistuksen sijaan. (Dahlström 2005.) Nykyään kalastajien liikkuvuus on lisääntynyt edelleen mm. tulotason nousun, autokannan kehittymisen ja lisääntyneen vapaa-ajan myötä. Kalastuskohteen sijainti ei ole nykyään niin ratkaisevassa roolissa kuin ennen. (Jaakkola ym. 1990, 49.)

Toisaalta kalastajien liikkuvuutta on lisännyt myös informaatioteknologian nopea kehitys. Nykyisen tiedonkulun vaivattomuus takaa sen, että kalastuspaikat saavutetaan helposti ja myös tieto kalastajien kesken liikkuu nopeasti. (Autti 2005.) Kalapaikoista on internetissä kattavia sivustoja, joissa tarjotaan niin ajo-ohjeet kohteeseen kuin luvanmyyntipaikat ja oheispalvelut. Myös gps-navigaattorit helpottavat mm. vetouistelijoiden kulkua avoimilla vesillä. Toisaalta matkapuhelimien avulla voidaan nopeasti välittää tietoa toisille kalastajille muun muassa kalapaikoista, sääoloista ja saaliista.

Kokoavasti voidaan sanoa, että virkistyskalastuksen yleistymiseen johtaneita syitä ovat olleet mm. seuraavat yhteiskunnalliset muutokset: työaika, työpaikka ja tuottaminen ovat eriytyneet vapaa-ajasta, kuluttamisesta ja kodista; luonto on romantisoitu ja tärkeäksi päämääräksi ovat tulleet luontoon liittyvät esteettiset elämykset ja luonnon kokeminen; yleisesti vapaa-aikaan liittyy yhä enemmän yhteiskunnallisten tai kaupallisten palvelujen kuluttaminen. Kalastuksessa tämä näkyy esimerkiksi kalastusmatkailun ja siihen liittyvien oheispalvelujen voimakkaana kasvuna. (Lindqvist ym. 1987, 18.)

Toisaalta ei sovi vähätellä Suomessa vahvana elävää kesämökkikulttuuria. Järvien tai meren rannalla olevien kesämökkien käyttö tarjoaa mahdollisuuden kalastusharrastuksen aloittamiseen ja toimii myös linkkinä kaupunkilaisihmisille kalastustoimintoihin ja maaseudun perinteisiin. (Salmi, Toivonen ja Mikkola 2006, 13.) Lisäksi kalastuslupajärjestelmän kehitys, erityisesti 1980-luvulta lähtien säädetyt yleiskalastusoikeudet, on edistänyt virkistyskalastajien liikkuvuutta ja vapapyydysten käyttömahdollisuuksia.

2.3. Pyydystä ja päästä -kalastus

Vapaa-ajankalastuksessa on lisääntynyt saaliskalojen, erityisesti arvokalojen, takaisin päästäminen. Tätä kalastusmuotoa kutsutaan pyydystä ja päästä -kalastukseksi. Sillä tarkoitetaan kalojen vapapyyntiä, tavallisimmin perholla tai vieheellä, jossa perimmäisenä tarkoituksena ei ole kalan käyttöönotto, vaan kala pyritään pyynnin jälkeen laskemaan vahingoittumattomana takaisin veteen. (Virkistyskalastus Suomessa 2002, 64–65.)

Pyydystä ja päästä -kalastus nykyisessä merkityksessään on syntynyt Pohjois-Amerikassa, jossa pyyntikokoisten kalojen vapauttaminen nähtiin jo yli 100 vuotta sitten ainoaksi keinoksi suojella luontaisia kalakantoja. Suomessa pyydystä ja päästä -kalastus on sen sijaan suhteellisen tuore ilmiö, sillä se on tullut tunnetuksi laajemmin vasta 1990-luvulla. Erikoistuminen tiettyjen lajien pyyntiin on osaltaan lisännyt pyyntikokoisten kalojen vapauttamista. Samansuuntaisesti on vaikuttanut myös se, että kalastajat eivät enää välttämättä hae vesiltä syötävää, vaan muita elämyksiä. (Mikkola ja Yrjölä 2003, 27–28.)

2.3.1. Pakollista tai vapaaehtoista

Pyydystä ja päästä -kalastuksen voi jakaa terminä kahteen osaan – pakolliseen (mandatory C&R) ja vapaaehtoiseen (voluntary C&R) pyydystä ja päästä -kalastukseen (Policansky 2005). Pyydystä ja päästä -kalastuksen voi sanoa olevan pakollista silloin,

kun tietyssä kalastuskohteessa kalojen vapauttaminen on pakollista. Toisin sanoen kaikki pyydetyt kalat on vapautettava. Monien ulkomaisten kalastusmatkailuun erikoistuneiden yritysten toiminta perustuu pyydystä ja päästä -kalastuksen suosimiseen. Myös Suomessa on kohteita, joissa kalat on aina vapautettava pyynnin jälkeen. Toisaalta on myös kohteita, joissa vaaditaan esimerkiksi luonnontaimenen vapauttaminen, mutta sallitaan istukaskalojen ottaminen. Tällaisilla toimilla pyritään parantamaan luonnonvaraisia kalakantoja. Monissa kalastuskohteissa saaliin määrä on myös kiinteöity. Kalastaja saa esimerkiksi ottaa vain yhden kalan. Jos tämän jälkeen haluaa jatkaa vielä kalastusta, on tuleva saalis vapautettava.

Alamittaisten kalojen takaisin laskemisesta säädetään kalastuslain 36 §:ssä. Siinä todetaan, että kala tai rapu, joka on sen rauhoitusaikana saatu muun pyynnin yhteydessä, samoin kuin alamittainen kala tai rapu on, jollei se ole sanottavasti vahingoittunut, laskettava viipymättä veteen.

Vapaaehtoista pyydystä ja päästä -kalastusta on sellainen kalastus, jossa kalastaja omasta harkinnastaan vapauttaa pyytämänsä kalan, vaikka siihen ei velvoitettaisikaan. Tällaista kalastusta on harjoitettu jossain määrin koko kalastuksen historian ajan. Tässä yhteydessä voitaisiin puhua myös ns. valikoivasta kalastuksesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että kalastaja valikoi kalat, jotka ottaa ja jotka laskee takaisin. Usein kalastaja ottaa esimerkiksi ruokakalan ja laskee muut kalat takaisin.

Pyydystä ja päästä -kalastuksen käsite yhdistetään yleensä lohikalojen tai muiden petokalojen vapauttamiseen, jota perustellaan kalakantojen hoidolla tai saman kalan uudelleen pyynnin mahdollistamisella. Pikkukalojen, kuten särkien tai ahventen vapauttamista ei useinkaan mielletä pyydystä ja päästä -kalastukseksi.

Pyydystä ja päästä -kalastus on herättänyt eettistä keskustelua, jossa vedotaan usein eläinsuojelulakiin. Eläinsuojelulain 3.1 §:n mukaan eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Kalataloushallinto on suhtautunut pääasiassa kielteisesti pyydystä ja päästä -kalastukseen eläinsuojelulain 3 §:n perusteella. Kuitenkaan kalastuslain velvoittamaa alamittaisten kalojen takaisinlaskua ei lueta pyydystä ja päästä -kalastukseksi, eikä sitä näin ollen kalastushallinnossa katsota eläinsuojelulain vastaiseksi toiminnaksi (Virkistyskalastus Suomessa 2002, 65).

2.3.2. Tutkimustuloksia Suomesta ja maailmalta

Suomessa pyydystä ja päästä -kalastusta on tutkittu muun muassa vuonna 1998 käynnistyneessä vapaa-ajankalastajan profiilitutkimuksessa ja valtakunnallisessa virkistyskäyttötutkimuksessa. Yli puolet profiilitutkimukseen vastanneista piti pyydystä ja päästä -kalastusta turhana kalojen kiusaamisena. Noin 70 prosenttia kyselyyn vastanneista ei ollut vapauttanut pyyntikokoisia kaloja lainkaan. Kuitenkin joka toinen vapaa-ajalla kalastaneista ja lähes 40 prosenttia muilla pyyntivälineillä kalastaneista kokivat kalastuksensa laadun paranevan, kun heidän vapauttamillaan kaloilla oli mahdollisuus jatkaa sukuaan myöhemmin (Mikkola ja Yrjölä 2003, 16, 28.)

Profiilitutkimuksen mukaan ainoastaan pyydystä ja päästä -kalastusta harrasti neljä prosenttia vastaajista. Ne kalastajat, jotka sanoivat harrastavansa pyydystä ja päästä -kalastusta usein, kokivat kalakantojen suojelun ja tulevien kalastusmahdollisuuksien turvaamisen tärkeäksi. He eivät myöskään kokeneet kiusaavansa kaloja, toisin kuin kalastamattomat vastaajat. Pyydystä ja päästä -kalastuksen suosio näyttäisi olevan hienoisessa kasvussa, sillä hieman alle 10 prosenttia vastaajista suunnitteli lisäävänsä ko. kalastusta seuraavan viiden vuoden aikana. Toisaalta lähes 60 prosenttia vastaajista ei kuitenkaan suunnitellut lisäävänsä kyseisen kalastusmuodon käyttöä omassa kalastuksessaan. (Mikkola ja Yrjölä 2003, 28.)

Erityisesti koskikalastusta harrastavien joukossa pyydystä ja päästä -kalastus on nähty ainoaksi mahdollisuudeksi elvyttää luontaisia kalakantoja ja näin luoda maamme

muutamia laadukkaita julkisia kalavesiä (Mikkola ja Yrjölä 2003, 27). Suomessa onkin kokeiltu joidenkin vuosien ajan ns. ekokoskia. Näissä kohteissa kalakannat ovat elpyneet selvästi. Ideana on, että alamitta taimenelle on esimerkiksi 60 senttiä. Tällaisista kohteista on alettu saada erittäin kookkaita kaloja. (Koskinen 2005.)

Oikein toteutettuna pyydystä ja päästä -kalastuksen aiheuttama kuolleisuus jää prosentuaalisesti pieneksi. Tulokset ovat kuitenkin eri tutkimuksissa varsin toisistaan poikkeavia riippuen esimerkiksi siitä, mitkä kalalajit ovat olleet tutkittavina. Kuolleisuuden vaikuttavat monet tekijät, kuten kalan koko, veden lämpötila, koukun tarttumiskohta jne. (esim. Bartholomew ja Bohnsack 2005; Turunen ja Suuronen 1996; Whoriskey, Prusov ja Grabbe 2000.)

Uusimpia pyydystä ja päästä -kalastukseen liittyviä suomalaisia tutkimuksia on Keski-Suomen koskilla kalastavien vapakalastajien näkemyksiä käsittelevä RKTL:n tutkimus, jossa esitellään myös kalastajien näkemyksiä pyydystä ja päästä -kalastuksen osalta. Tutkimuksen mukaan kyseiset kalastajat ovat valmiita vapauttamaan ehjäeväiset luonnontaimenet. Tutkimuksessa todetaan, että täysin samaa mieltä ehdottoman vapautuksen suhteen oli eri kalastuskohteiden keskiarvona 43 prosenttia ja melko samaa mieltä 25 prosenttia vastaajista. Edelleen täysin eri mieltä luonnontaimenten vapauttamisesta oli 9 prosenttia ja melko eri mieltä 13 prosenttia. Kalojen vapauttamisaluus oli suurempaa perhokalastajilla kuin uistinkalastajilla. (Airaksinen ja Valkeajärvi 2005, 17.)

Suomessa pyydystä ja päästä -kalastus on vielä kuitenkin pienimuotoista toimintaa verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Yellowstonen kansallispuistossa pyydystä ja päästä -kalastusta on harjoitettu jo pitkään ja sen vaikutuksia on myös tutkittu paljon. Vuodesta 2001 lähtien Yellowstonen kansallispuistossa määrättiin kaikki syntyperäiset kalat vapautettavaksi. Näitä lajeja ovat esimerkiksi tietyt taimenlajit, harjus ja siika. Suurin osa kansallispuiston syntyperäisistä lajeista on määrätty kuitenkin vapautettavaksi jo 1970-luvun alusta lähtien. (Fishing in Yellowstone 2005.)

2.4. Suojelutahojen näkemyksiä kalastuksesta

Yhteiskunnallinen asennoituminen kalan tappamiseen ja kalastukseen on yleisesti neutraali ja ihmisten suhtautuminen melko välinpitämätöntä. Suuressa yleisössä kalan tappaminen ei herätä sen suurempia tunteita. (Ilvesviita 2005, 12.) Tietysti on myös ihmisiä, joiden mielestä ei pitäisi kalastaa tai metsästä ollenkaan. Joissain maissa kalastus on yleisesti ottaenkin kohdannut vastustusta eläinaktivistien puolelta. Osa eläinaktivisteista vastustaa kalastusta, koska kalastus aiheuttaa kaloille kärsimystä ja tuskaa. Äärimmäisissä mielipiteissä ihmisillä ei ole oikeutta käyttää kaloja nautinnon ja huvittelun välineenä eikä edes ravintona. Jotkut tahot siis vastustavat kalastusta kokonaisuudessaan, niin vapaa-ajan- kuin ammattikalastustakin. (Virkestyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa 2002, 65.)

Suomen Eläinsuojeluyhdistyksessä hyväksytään kalan hyötykäyttö. Ajatuksena on kuitenkin, että kalan kärsimys olisi lopetettava heti kalan saannin jälkeen. Kalaa kehoitetaan kunnioittamaan ja muistutetaan siitä, että kala tuntee kipua. Yhdistyksessä suhtaudutaan kielteisesti kalan ”lelukäyttöön”, jolla viitataan esimerkiksi pyydystä ja päästä -kalastukseen. (Suomen Eläinsuojeluyhdistys 2003.)

Sen sijaan Dahlströmin (2005) mukaan vapaa-ajankalastajien ja luonnonsuojelijoiden välit ovat yleisesti ottaen olleet toimivat ja yhteistyö on sujunut hyvin, pitkälti samankaltaisten intressien vuoksi. Tärkeissä yleisissä linjoissa kuten Suomen vesien tilan kohennuksessa tai vesipuidedirektiivin liittyvissä asioissa yhteistyö on toimivaa.

3. Teoreettiset lähtökohdat

3.1. Ihmisten luontosuhde

Yhteiskunnan rakenne, luonto ja kulttuurinen ilmasto ovat merkittävästi muuttuneet viimeisen sadanviidenkymmenen vuoden aikana Suomessa. Yhteiskunnassa tapahtuneet sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset muutokset ovat tuoneet muutoksia myös ihmisten odotuksiin, arvoihin ja asenteisiin suhteessa luontoon. (Ilvesviita 2005, 9.)

Yhteiskuntaelämän ja kulttuurin luonne on eri aikoina määräytynyt sen mukaisesti, millaiseksi ihmisen asema ja hänen oikeutensa luonnossa on ymmärretty (Epäily 2003, 98). Tonder (2005, 6) kiteyttää ihmisen luontosuhteen koostuvan yhteiskunnassa vaikuttavien arvojen ja instituutioiden sekä henkilöiden erilaisten tarpeiden ja käsitysten muodostamasta kokonaisuudesta. Kuitenkaan ihmisten luontosuhde ei ole vakaa ja pysyvä tila, vaan se on jatkuvassa muutoksessa yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten ja yksilön oman tilanteen mukaisesti. Tonderin mukaan luontosuhde on myös vaikuttamassa siihen, kuinka ihminen jäsentää ympäristöään ja kuinka hän suhtautuu esimerkiksi resurssien hyötykäyttöön ja luonnonsuojeluun.

Hierarkkinen ja ambivalentti kaksijakoisuus, joka näkyy yhteiskunnan jäsenten henkilökohtaisessa suhtautumisessa luontoon, on ollut ominaista länsieurooppalaiselle ihmisen ja luonnon suhteen kulttuuriselle määrittelylle. Suhteessa luontoon kuvastuu ensisijaisesti luonnon hallinta ja hyväksikäyttö ja toissijaisena suhdetta kuvaavat huolehtivaisuus ja herkkyys luontoa kohtaan. (Ilvesviita 2005, 9; Eder 1996, 163.)

Ihminen on luonnonoliona luonnosta riippuvainen, mutta ei kaikesta luonnosta yhtä aikaa. ”Maailmallisuus” on kuitenkin aina mukana paikallisessa luonnossa ja luontosuhde onkin sekä tilannesidonnaista ja käytännöllistä että ideaalista ja symbolista. Tilanteisuus ja käytännöllisyys tarkoittavat luontosuhteessa sitä, että ihmisen tai ihmisyhteisöjen luontokäsitykset muotoutuvat jokapäiväisessä toiminnassa erilaisten sosiaalisten käytäntöjen kautta. Luontosuhteen ideaalisuus ja symbolisuus puolestaan tarkoittavat sitä, että luontokäsitykset ovat kulttuurisesti määrittyneitä. Luontosuhteet siis pitävät sisällään aina tietynlaisen kollektiivisesti jaetun normatiivisen näkemyksen siitä, miten luonnon kanssa on toimittava. Näiden normatiivisten luontokäsitysten voi ajatella kiteytyvän luonnon symbolisessa konstruoinnissa. Merkityksensä ne saavat esimerkiksi ympäristökeskusteluissa tai -konflikteissa. (Suopajarvi ja Valkonen 2003, 7.)

3.2. Ympäristöetiikka

Perinteisesti länsimaisessa filosofiassa eettisyys on rajoittunut ihmisten välisiin suhteisiin. Keskeistä on ollut pohtia sitä, miten meidän tulisi elää elämäämme suhteessa toisiin ihmisiin. Kuitenkin vallitsevan etiikan rinnalla on elänyt myös ajatus ihmisen vastuusta ja huolenpidosta luontoa ja sen ei-inhimillisiä olentoja kohtaan. Ympäristöetiikka onkin yhä enenevässä määrin alkanut kiinnostaa filosofejä ja eetikkoja. (Vilka 1996, 34.)

Pohdittaessa ihmisten ja eläinten välistä suhdetta on eettisillä kysymyksillä olennainen osa. Ympäristöetiikka on se etiikan osa-alue, joka tarkastelee nimenomaan näitä kysymyksiä. Ympäristöetiikan tutkimuskohteena on ihmisen suhde ympäristöön, luontoon ja eläimiin filosofian näkökulmasta. (Vilka 1998, 15.)

Luontosuhteita voi jaotella monella tapaa, mutta yleisin jako tässä lienee jako ihmis- ja luontokeskeiseen suhteeseen. Vilkka (1998, 39–48) on kuitenkin jakanut luontosuhteet kolmeen osaan: tuotantokeskeisyyteen, ihmiskeskeisyyteen ja luontokeskeisyyteen. Tuotantokeskeisessä suhtautumisessa luonto ymmärretään ensisijaisesti raaka-ainevarastona teollisuuden ja tuotantoelämän tarpeisiin. Ihmiskeskeinen suhtautuminen korostaa luonnon monia merkityksiä ja arvoja. Luonto on ikään kuin ihmisen älyllisen henkisen kehityksen palvelija. Kuitenkin eettisyys kohdistuu toisiin ihmisiin, ei luontoon sinänsä. Luontoa ja eläimiä ei kohdella siis hyvin niiden itsensä vaan toisten ihmisten vuoksi. Luontokeskeinen asenne on lyhyesti sanottuna eettistä suhtautumista luontoa kohtaan, jolloin ihmisellä on vastuu luonnon hyvinvoinnista luonnon itsensä vuoksi.

Voidaan ajatella, että ihmisillä on vain epäsuoraa vastuuta luontoa kohtaan ja että vastuu suojella resursseja voidaan parhaiten ymmärtää siten, että olemme vastuussa ja velkaa toisille ihmisille. Antroposentrisen (ihmiskeskeisen) näkökulman mukaan vain ihmisillä on moraalisia arvoja. Vaikka ihmisillä voidaan siis sanoa olevan erilaisia vastuita luontoa kohtaan, eivät nämä vastuut ole suoria. Ympäristöliikkeen alkuvaiheessa monet keskustelunaiheet, kuten kysymykset ilman ja veden saastumisesta ja myrkyllisistä jätteistä, nousivat esiin juuri antroposentrisen ajattelutavan vuoksi. Esimerkiksi saastunut juomavesi on välitön uhka ihmisen hyvinvoinnille. Laajemmin ajateltuna antroposentrisen näkökulma korostaa myös ihmisten vastuuta tulevista ihmisukupolvista. Tässäkin kuitenkin vain ihmiset säilyttävät asemansa moraalisina objekteina. Ajattelu tulevien sukupolvien hyvinvoinnista on saanut aikaan esimerkiksi pyrkimyksiä luonnonvarojen suojeluun. (Des Jardins 2001, 11.)

Toisaalta voidaan ajatella, että ihmisillä on suora vastuu toisten ihmisten lisäksi myös luonnosta. Ei-antroposentrisessä (luontokeskeisessä) näkökulmassa voidaan moraalisina objekteina ymmärtää myös eläimet ja jopa kasvit. Kiistat koskien eläinten eettistä kohtelua ja monien lajien sukupuuton uhka ovat parhaiten tunnettuja aihepiirejä ei-antroposentrisessä näkökulmassa. (Des Jardins 2001, 12.)

3.3. Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus

Ihmisten ja eläinten välisten suhteiden tutkiminen on synnyttänyt kokonaan uuden tutkimusalan, yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus ihmisten ja eläinten välisistä suhteista sekä eläinten merkityksestä ja asemasta yhteiskunnassa on lisääntynyt voimakkaasti 1990-luvulta lähtien. (Kupsala ja Tuomivaara 2004, 310.) Varsinkin Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa se on myös institutionalisoitumassa yliopistollisen tutkimuksen ja opetuksen piiriin. Lisääntyneen eläinkeskustelun myötä on syntynyt useita tutkijayhteisöjä. Aiheeseen liittyvän tutkimuksen ja toiminnan osoituksena ovat esimerkiksi vuonna 1991 perustettu monitieteinen ihmisten ja eläinten välisen vuorovaikutuksen tutkijoiden järjestö International Society for Anthrozoology ja sen lehti Anthrozoös, vuonna 1993 syntynyt humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen tieteellinen aikakauslehti Society and Animals, Amerikan Sosiologiyhdistyksen alaisuuteen vuonna 2003 perustettu eläintutkimuksen jaosto, Helsingin yliopiston ympäristönsuojelutieteen laitoksella vuonna 2004 järjestetty luentosarja ”Eläinpolitiikka: eläimet, ympäristönsuojelu ja yhteiskunta” sekä Suomeen vuonna 2004 perustettu yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen verkosto. Aiheeseen liittyvän tutkimuksen taustalla voidaan nähdä eläinkysymysten politisoituminen viime vuosikymmeninä. (Kupsala ja Tuomivaara 2004, 310; Ratamäki ja Tynkynen 2005, 2.)

Franklinin (1999, 46) mukaan 1970-luvun jälkeiset ihmisten eläinsuhteissa tapahtuneet merkittävimmät muutokset ovat eläimiin liittyvien aktiviteettien lisääntynyt kasvu, ihmis-eläinsuhteiden politisoituminen ja lihansyönnin väheneminen länsimaissa. Edellä mainitut suuret muutokset kuvaavat ihmisten ja eläinten välisten suhteiden

postmodernisoitumista. Esimerkiksi lintuharrastus, ratsastus, delfinaariot ja eläinpuistot sekä monenlaiset luontomatkat ovat kasvattaneet suosiotaan. Lemmikkikoirien ja -kissojen määrä kasvoi radikaalisti esimerkiksi Britanniassa vuosien 1963 ja 1987 välillä, kun taas esimerkiksi häkkilintuharrastus menetti suosiotaan moraalisesti ongelmallisena harrastuksena. Lemmit ovat yhä enemmän ”perheenjäseniä”, ystävyyden tarjoajia ja terapeuttisia kumppaneita. Lisääntynyt kaipuu luontoon näkyy kaupunkiluonnon ja -elämistön varjelussa ja esimerkiksi kotieläintarhojen perustamisessa. Metsästyksessä ja kalastuksessa kiinnostus eläimiä kohtaan näkyy muun muassa kiinnostuksena eläinpopulaatiota suojelemaan ja vähemmän kärsimystä aiheuttavaan harrastamiseen. (Franklin 1999, 46–52, ks. Tuomivaara 2003, 122.)

Suuri osa 1970-luvun jälkeen julkaistuista kirjoista, jotka liittyvät moderneihin ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin vaativat eläimille enemmän ihmisyyttä, suojelua, arvostusta ja oikeuksia. Tästä huolimatta sekä metsästys että kalastus ovat pysyneet suosittuina läpi tämän jakson. (Franklin 1999, 105.) Metsästys ja kalastus tarjoavat hyvän esimerkin myöhäismodernista trendistä, jossa yhteys luontoon, ja varsinkin eläimiin, lisääntyy. Kirjallisuudessa kalastajat ja metsästäjät eivät ole vain tavallisia ”turisteja” luonnossa, vaan he pyrkivät ymmärtämään kuinka eläimet käyttäytyvät ja miten luonto ylipäättään toimii. (Franklin 1999, 106.)

Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on kasvava ala. Eläimiin liittyvät tutkimuskohteet kiinnostavat esimerkiksi sosiologeja, oikeustieteilijöitä sekä kulttuurin ja politiikan tutkijoita. Myös biologien ja muiden luonnontieteilijöiden mielenkiinto on laajentunut eläinaiheiden yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen lisääntymisen voi nähdä jatkumona yleisemmälle yhteiskuntatieteelliselle ympäristötutkimukselle tai osana sitä. (Ratamäki ja Tynkkynen 2005, 2.)

3.4. Ihmisten suhtautuminen eri eläinlajeihin

Nyky-yhteiskunnassamme ihmisten ja eläinten väliset suhteet ovat kaksijakoisia toisten eläinten saadessa jopa liiallisuuksiin menevää arvostusta ja huomioon ottoa, toisten eläinten kärsiessä samaan aikaan ihmisten toimien vuoksi (Kupsala ja Tuomivaara 2004, 315). Tuotantoeläinten rooli on pahimmillaan täysin välineellistynyt, jolloin eläin elää elämänsä vain tyydyttääkseen ihmisten tarpeita. Toisaalta lemmikkieläimet ovat usein hyvin kohdeltuja ja niiden tarpeet otetaan huomioon. Välimaastoon jäävät luonnonvaraiset eläimet. Näidenkin eläinten kohdalla voi havaita kaksijakoisuutta. Ääripäässä toisia villieläimiä suorastaan vihataan, kun taas toisia arvostetaan ja kunnioitetaan. Myös metsästyksessä ja kalastuksessa esiintyy tällaista eläinten eriarvoisuutta. Kalastusharrastuksen piirissä tämä on nähtävissä muun muassa siten, että monet kalastajat ovat nykyään hyvin lohikalamyönteisiä ja vastaavasti joillain virtavesialueilla haukea jopa suorastaan vihataan (Koskinen 2005).

Kupsalan ja Tuomivaaran (2004, 315) mukaan sosiologisen eläintutkimuksen keskeisenä teemana on ollut analysoida eläinsuhteiden muutoksia modernisoituvissa ja myöhäismoderneissa yhteiskunnissa. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti ollut eläinsuhteiden muutostrendien ristiriitaisuus. Vaikka eläimiä on aina kohdeltu niin välineinä kuin kumppaneinakin ja kaksijakoisuutta on esiintynyt aiempina aikakausina ja eri kulttuureissa, niin modernit eläinsuhteet näyttävät olevan erityisen kaksijakoisia.

Eläinten oikeuksistakaan puhuttaessa kaikki lajit eivät ole samassa asemassa. Ihminen luokittelee eläimiä omista lähtökohdistaan eläimien älykkyyden mukaan ja älykkäitä eläimiä arvostetaan. Myös eläimen ulkonäkö vaikuttaa suhtautumiseen. Eläinten poikaset, kuten kissanpennut saavat huomiota osakseen, samoin esimerkiksi hylkeiden kuutit. Toisaalta ihmiset eivät yleensä tunne erityistä sympatiaa vaihtolämpöisiä eläimiä kuten kaloja tai matelijoita kohtaan. Hyönteislajin sukupuutto ei ole ihmisille yhtä tärkeä asia kuin esimerkiksi saimaannorpan sukupuutto. Tuhoeläinten tappaminen nähdään yleisesti hyvänä tekona eikä siitä ei koeta syyllisyyttä. (Elder, Wolch ja Emel

1998, 73; Salonen 2004, 231–232.) Ihmisten ei ole helppo samaistua kaloihin, joten niitä kohtaan ei koeta yhtä suurta sympatiaa kuin esimerkiksi nisäkkäitä kohtaan (Ilvesviita 2005, 12).

Eläinsuojeluliikkeen näkökulmasta eläimet ovat itseisarvoisia olentoja, joita ihmisen tulisi suojella ja kunnioittaa. Eläimet koetaan eläinsuojelijoiden piirissä tietoisiksi, tunteviksi ja kärsimyskykyisiksi olennoiksi. Esimerkiksi koirilta odotamme myös tietynlaisten moraalिसääntöjen hallintaa. Edellytämme koirilta tottelevaisuutta, joten koira siis ymmärtää ja noudattaa käskyjämme. Koirilla on siis joitain tietoisuuden piirteitä, kuten oma tahto, käsitys oikeasta ja väärästä ja tunnelmaisuja. (Vilkkä 1996, 148–149.)

3.5. Metsästyksen ja kalastuksen suhde

Eläinlajien vaihteleva arvostus näkyy myös metsästyksen ja kalastuksen välillä. Vaikka näissä perinteikkäissä harrastuksissa on monia yhteisiä piirteitä, kuten liikkuminen luonnossa, elävän olennon saalistaminen ja erähenkisyys, niin harrastukset myös poikkeavat toisistaan. Metsästäjillä on harvoin mahdollisuus vapauttaa pyytämäänsä saalista. Kalastajat sen sijaan voivat saada saalista ja silti antaa saaliille mahdollisuuden elää, olettaen, että se ei ole vahingoittunut. (Hummel 1994, 161.)

Kalastuksessa suurimmaksi urheiluksi koetaan kalan saaminen mahdollisimman kevyillä kalastusvälineillä ja pitkäkestoiset kalan väsytykset. Kalastuksen jännitys perustuu pitkälti taistelun vaikutelmaan, jonka kalastaja aistii parhaiten kevyitä välineitä käyttäessään. (Hummel 1994, 161.) Metsästys on kalastukseen verrattuna eettisesti yksiselitteisempää. Suurin osa metsästäjistä käyttää asetta ja ampuu tappaakseen - muunlainen ampuminen olisi epäeettistä (Franklin 1999, 109). Toisaalta metsästyksen, kuten kalastuksenkin, liittyy paljon saaliista riippumattomia arvoja – moni metsästäjä arvostaa ulkoilua, luontoelämystä ja jännitystä enemmän kuin saaliin ampumista.

Yksi tekijä, jonka vuoksi kalastus on helpompi hyväksyä kansan keskuudessa, on se, että kalastusvälineet eivät yleensä pidä kovaa ääntä tai aseta muita ihmisiä vaaraan, kuten metsästysvälineet voivat tehdä. Perhovapa, virveli tai veneet eivät aiheuta yleistä sekasortoa, kun taas kiväärit, haulikot tai pistoolit voivat tällaista aiheuttaa. Kalastuksen ja metsästyksen erottaa toisistaan myös se, että kalastuksessa saalis on näkyvässä eivätkä kalat ole kaunistamassa samalla tapaa ympäristöä kuin riistaeläimet. Kalat elävät järvien ja jokien pinnan alla, joten ne eivät ole jatkuvasti muistuttamassa olemassaolostaan. (Hummel 1994, 161–162.)

Metsästysrajoitukset ja -määräykset ovat paljon jyrkempiä kuin kalastusmääräykset, esimerkiksi metsästyssääntöjen tai -lain rikkomisen voi johtaa seurasta erottamiseen ja tuntuviin sakkorangaistuksiin. Koskisen (2005) mukaan metsästyksessä on selkeitä rajoitteita, mutta kalastuksessa ei edes kaikkein uhanalaisimmille lajeille ole saatu aikaan tarpeeksi tuntuja rajoituksia. Tämä voi johtua siitä, että metsästyksessä on mahdollista paremmin arvioida eläinkantojen tilaa. Kalastuksessa tämä on huomattavasti vaikeampaa.

3.6. Eläinpolitiikka

Rannikko (2003, 171–173) on kirjoittanut oikeudenmukaisuuskysymyksistä suomalaisen ympäristöliikkeen aalloissa. Neljännessä aallossa tärkeiksi ovat Rannikon mukaan nousseet eläinoikeusaktivismi ja oikeudenmukaisuuskysymysten paluu. Eläinpolitiikalle on tapahtumassa niin kuin aikaisemmin ympäristöpolitiikalle – kansalaisten huoli ja liikehdintä vaikuttavat poliittiseen ja taloudelliseen päätöksentekoon ja

johtavat institutionaalisiin muutoksiin. Rannikko ennustaa uuden yhteiskuntapolitiikan (eläinpolitiikan) lohkon syntyä lähivuosina.

Eläinpolitiikka on käsitteenä uusi, mutta eläimet ovat luonnollisesti jo pitkään olleet poliittisen päätöksenteon kohteena. Ratamäki ja Tynkkynen (2005, 4) määrittelevät eläinpolitiikan laajasti siten, että kaikki päätöksenteko, mikä kohdistuu eläimiin välittömästi tai välillisesti, on eläinpolitiikkaa. Eläinpolitiikkaa on siis tehty aiemminkin, mutta käsitettä eläinpolitiikka ei ole ollut olemassa. Ratamäki ja Tynkkynen perustelevat uuden käsitteen tarpeen sillä, että eläin keskustelu, johon sisältyy vaatimus ideologia- ja arvomuutoksesta eläimiä koskevassa toiminnassa, on voimistunut paljon 1990-luvulta lähtien. Eläin keskustelu ja -politiikka tuottavat vanhoille toimille ja toimintamuodoille uudenlaisia merkityksiä. Ratamäki ja Tynkkynen vertaavat eläinpolitiikan käsitteen syntymistä ympäristöpolitiikan käsitteen syntyyn. Kun aiemmin suojeltiin alkuperäistä luontoa ja puhuttiin luonnonsuojelusta, syntyivät 1960-luvulla ympäristökysymysten ja -huolen noustessa rajusti esiin, uudet käsitteet ympäristöpolitiikka ja ympäristönsuojelu. Kuitenkin ympäristöpoliittista toimintaa oli ollut jo ennen 1960-lukua. Käsitteet vain olivat erilaiset.

Eläinpoliittista keskustelua käydään useissa eri konteksteissa. Eläinpoliittisessa keskustelussa voidaan erotella ainakin kolme erilaista teemaa, jotka ovat tuotantoeläin-konteksti, luonnonvaraiset eläimet ja lemmikkieläinkonteksti. Tuotantoeläin-kontekstiin sisältyvät teollisuuden ja tuotannon palvelukseen käytettävät eläimet. Esimerkiksi ruoantuotanto, turkistarhaus, lääketeollisuus ja koe-eläintuotanto kuuluvat tuotantoeläin-kontekstiin. Luonnonvaraisten eläinten kohdalla keskustelu nousee voimakkaimmin esiin uhanalaisten eläinten osalta, mutta myös biodiversiteetti ja eläinten suojelukysymykset ovat tärkeitä. Lemmikkieläin-kontekstissa keskustellaan eläinten ja eläintenomistajien oikeuksista. Tämäkin keskustelu on lisääntynyt lemmikkieläinten määrän jatkuvasti kasvaessa länsimaissa. Edellinen kolmijaottelu perustuu pitkälti eläinten käyttötarkoitukseen. (Ratamäki ja Tynkkynen 2005, 11.)

Kalat voidaan laskea kuuluvaksi kaikkiin edellä mainituista ryhmistä. Kaloja kasvatetaan altaissa ruoaksi, jolloin ne kuuluvat tuotantoeläinryhmään, kaloja myös pidetään lemmikkieläiminä esimerkiksi akvaarioissa ja kalat ovat tietysti myös luonnonvaraisia eläimiä. Tässä tutkielmassa kalojen asemaa pohditaan ennen kaikkea luonnonvaraisina eläiminä. Tutkielmassa ei siis tarkastella kalojen asemaa kasvatusaltaissa tai niiden merkitystä lemmikkieläiminä. Sen sijaan tarkastellaan ihmisten ja kalojen suhdetta siinä ympäristössä, missä kalat oikeasti elävät. Tässä kohtaa on mainittava, että tarkastelu kattaa myös istutetut kalat, joita ei sinänsä voi pitää täysin luonnonvaraisina eläiminä.

Eri eläinlajit ovat, kuten aiemmin todettua, ihmisten ajatuksissa varsin erilaisessa asemassa. Bentonin (1993, 45–47) mukaan pitäisi puhua kuitenkin erilaistamisesta eri lajien välillä, ei eroista lajien välillä. Lajien erilaistaminen, erilaiset sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset kontekstit nostavat esiin erilaisia kategorioita ihmisten ja eläinten välisestä suhteesta. Seuraavassa Cudworthin (2003, 165) tekemä jaottelu:

- Eläimet työvoimana: kantoapuna ja vetoapuna (esim. härät, hevoset), oppaana (koirat)
- Eläimet ruokana: liha, maito, munat, tämä ryhmä käsittää myös eläimistä saatavan vaatetuksen ym.
- Eläimet viihteenä: eläintappelut (koirat, härät), metsästys, kalastus
- Eläimet valistuksena: mediassa, erityisesti eläindokumentit
- Eläimet kaupallisen hyväksikäytön kohteina: eläinten tehdastuotanto, kaupalliset eläinkokeet
- Eläimet kotitalouden seuralaisena tai lemmikkeinä

- o Villieläimet: eläimet, jotka ovat ihmisten sosiaalisten toimien ulkopuolella tai vähäisen vaikutuksen alla

Cudworthin luokittelusta painopisteinä ovat tässä tutkielmassa ”eläimet viihteenä” ja ”eläimet ruokana”. Kalat sopivat kuitenkin muihinkin kohtiin edellisestä luettelosta: ”villieläimet”, ”eläimet kaupallisen hyväksikäytön kohteena”, ”eläimet valistuksena” ja ”eläimet lemmikkeinä”.

Eläinpolitiikkaan liittyvän keskustelun voi jakaa myös seuraaviin ryhmiin: eläinoikeudet, lajiensuojelu ja eläinten hyvinvointi. Lajien suojelun erottavat eläinoikeuskeskustelusta erilaiset eettiset ja moraaliset argumentaatiot, joiden välillä on havaittavissa erilaisia arvonäkökulmia. Kun eläinoikeuskeskusteluun liittyvät ajatukset siitä, että eläinten tappaminen itsessään on eettisesti ja moraalisesti väärin, niin lajiensuojelukeskustelu ei tällaista ajatusta välttämättä sisällä. Eläimet eivät siis aina ole lajiensuojeluajattelussa itseisarvoisia tai tasa-arvoisia ihmisen kanssa. (Ratamäki ja Tynkkynen 2005, 11, 15.)

Eläimiin liittyvää hyvinvointikeskustelua on käyty erityisesti liittyen tuotantoeläin- ja teollisuuskonteksteihin, mutta sitä voi soveltaa myös villieläimien kohdalla. Muun muassa koe-eläinten, karjaeläinten ja turkiseläinten kohdalla on pohdittu eläinten hyvinvointikysymyksiä ja laadittu lainsäädäntöä hyvinvoinnin varmistamiseksi. Hyvinvoinnin voi ymmärtää monella tapaa. Mannisen (1996) kirjallisuustutkimuksessa käsitellään eläinten hyvinvoinnin määritelmiä ja arviointiperusteita. Tutkimus kohdistuu kotieläimiin, mutta samoja määritelmiä voi osittain soveltaa myös luonnonvaraisiin eläimiin. Eläinten hyvinvointiin liittyvä tutkimus on tutkimusta muun muassa kivusta, stressistä, sairauksista, käyttäytymisestä ja sen häiriöistä, kärsimyksestä, vuorovaikutuksesta ympäristöön, tarpeista ja lisääntymisestä. Näillä tekijöillä on pyritty mittaamaan ja määrittelemään eläinten hyvinvoinnin tasoa.

Hyvinvointimääritelmässä painotukset vaihtelevat eläimen sopeutumiskyvystä eläimen ja sen ympäristön harmoniaan tai eläimen subjektiivisiin kokemuksiin. Kaikissa hyvinvointimääritelmässä lähtökohtana on kuitenkin, että hyvinvointi on eläinyksilön ominaisuus. Esimerkiksi eläinlajin tarkasteluun hyvinvointi-käsitettä ei ole sovellettu. Ihmiset vaikuttavat toimillaan eläinten hyvinvointiin vahvistavasti tai heikentävästi, mutta hyvinvointi ei kuitenkaan ole ihmisten tuottamaa. (Ratamäki ja Tynkkynen 2005, 17.)

Kalastuksen osalta kalojen luonnollinen käyttäytyminen on tärkeä seikka. Mannisen (1996, 25) mukaan luonnollisella käyttäytymisellä tarkoitetaan eläimen käyttäytymistä lajin luonnollisessa biotoopissa tai moniulotteisessa ympäristössä, jossa eläimellä on mahdollisuus toteuttaa laajasti erilaisia käyttäytymismuotojaan. Vastaavasti epänormaalilla käyttäytymisellä tarkoitetaan käyttäytymistä, jota ei esiinny lajin yksilön luonnollisessa elinympäristössä (Manninen 1996, 33).

Eläinoikeuskeskustelun voi ajatella perustuvan biosentriseen, ei-antroposentriseen maailmankuvaan, ja lajiensuojelun (ekologiaan tai hyvinvointiin perustuva) antroposentriseen maailmankuvaan (Ratamäki ja Tynkkynen 2005, 15). Ratamäki ja Tynkkynen (2005, 19) ovat hahmotelleet eläinpoliittisen keskustelun eri lähtökohdista asetelman, johon on tässä lisätty kalastukseen liittyviä keskustelunaiheita (taulukko 1).

**Taulukko 1. Eläinpoliittista keskustelua eri lähtökohdista (Ratamäki ja Tynkky-
nen 2005, 15). Kalastukseen liittyvät lisäykset kurssiivilla.**

	Eläinten oikeudet	Eläinten hyvinvointi ja -suojelu	Lajinsuojelu
Tuotantoeläimet	Eläinten hyödyntäminen tuotannossa tulisi kieltää. Vegaanismi.	Stressitön elämä? Mahdollisuus lajityypilliseen käyttäytymiseen?	Eläinlajien suojelu, monimuotoisuus.
Luonnonvaraiset eläimet	Metsästys tulisi kieltää. <i>Pyydystä ja päästä -kalastus tulisi kieltää.</i>	Mahdollisuus lajityypilliseen käyttäytymiseen? <i>Vapautetun kalan käyttäytymisen?</i>	Eläinlajien suojelu, monimuotoisuus. <i>Kalastus yleisesti.</i>
Lemmikkieläimet	?	Lajien jalostuksen kontrollointi. Mahdollisuus lajityypilliseen käyttäytymiseen?	Eläinlajien suojelu, monimuotoisuus.

Luonnonvaraisten eläinten kohdalla esimerkiksi metsästys on kohdannut vastustusta samoin kuin pyydystä ja päästä -kalastus. Eläinten oikeuksia ajateltaessa voidaan näiden harrastusten kieltämisellä nähdä olevan tiettyjä perusteita. Eläinten hyvinvointia ajateltaessa tärkeää on mahdollisuus lajityypillisen käyttäytymiseen. Kalastettaessa kalojen lajityypillinen käyttäytyminen luonnollisesti häiriintyy. Erityisesti pyydystä ja päästä -kalastuksen kohdalla tätä on pohdittava, sillä kala palautetaan mahdollisessa stressitilassa takaisin veteen. Lajinsuojelukysymykset koskettavat kaikkea kalastusta yleisesti. Siihen voidaan vaikuttaa monella tapaa, kuten verkkojen silmäkoolla, kalastuspaikkojen valinnalla, rauhoittamisella, mutta myös pyydystä ja päästä -kalastuksella.

4. Metodologinen lähestymistapa ja aineisto

4.1. Sosiaalinen konstruktionismi

Ihmisten ja eläinten välisten suhteiden yhteiskuntatieteellistä tutkimusta hallitsee konstruktionistinen näkökulma (Tuomivaara 2003, 48). Myös tässä tutkielmassa aineistoa tarkastellaan sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta. Bergerin ja Luckmanin (1994, 29–30) mukaan jokapäiväinen elämä esittäytyy ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja subjektiivisesti merkityksellisenä, yhtenäisenä maailmana. Tavalliset ihmiset eivät subjektiivisesti merkityksellisessä toiminnassaan ainoastaan pidä jokapäiväistä elämismaailmaa itsestään selvänä asiana, vaan he myös tuottavat sen ajattelullaan ja toiminnallaan ja sen todellisuus säilyy vain heidän ajattelunsa ja toimintansa kautta. Konstruktionistisessa metodologiassa kieli ja kielellinen ilmaisu ovat avainasemassa. Todellisuus on toisistaan käsittein erotettujen ”tyyppien” eli esineiden ja asioiden järjestelmä, joka on kielen välittämä ja jonka ulkoista riippumattomuutta ihmiset eivät tavallisesti aseta kyseenalaiseksi. (Häkli 1999, 134.)

Konstruktionistisen metodologian lähtökohtana on todellisuus sellaisena, kuin se ilmenee yhteiskunnan tavallisten jäsenten kokemuksessa. Lähtökohtana on siis maailma sellaisena kuin heidän ”arkiymmärryksensä” sen tulkitsee. Konstruktionismin perusteet löydetään siitä, että ihmiset pitävät jokapäiväistä elämismaailmaansa itsestään selvänä todellisuutena ja siitä, että ihmiset tuottavat todellisuuksia ajattelullaan ja toiminnallaan. (Häkli 1999, 133.) Neutraaleja ja merkityksistä ”puhtaita” ilmauksia ei ole olemassa. Merkitykset, jotka muodostuvat ihmisten kokemuksille tai yhteiskunnallisille ilmiöille eivät ole aina samanlaisia, vaan ne sekä tuotetaan että tulkitaan tilanteisesti. (Sulkunen 1997, 16.) Ympäristöä ajatellessa tämä tarkoittaa, että ympäristö on pohjimmiltaan yhteiskunnan tuotos. Vastaavasti eläimillä ei olisi luonnetta tai olemusta itsessään, vaan ainoastaan se olemus, minkä ihmiset niille päättävät antaa. Tämän ajatuksen mukaan esimerkiksi kala on kala ainoastaan, jos se on kielellisesti ja sosiaalisesti luokiteltu sellaiseksi. (Tester 1991, 46.) Eläimet siis ovat olemassa vain sillä tapaa, miten ihmiset ne kuvittelevat ja kaikki mitä voimme tietää eläimistä riippuu sosiaalisista tulkinnoista (Cudworth 2003, 163).

Erilaisten asioiden merkitykset yhteiskunnassa rakentuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena. Ilvesviidan (2005) mukaan eläimille luodaan ihmisten vaikutuspiirissä tietty kulttuurinen identiteetti, vaikka eläimillä onkin omat peruspiirteensä ja luonteensa. Sosiaalisen konstruktion hän määrittelee eläimestä puhuttaessa niin, että eläintä tarkastellaan sille ominaisten ja sille luontaisten fyysisten piirteiden, havainnoitavan käyttäytymisen tai kognitiivisten kykyjen takaa. Tällä tavalla voidaan ymmärtää se, millä tavoin ihminen ajattelee ja toimii suhteessaan eläimiin. Eläimet osana yhteiskuntaa eivät ole niinkään biologinen kysymys kuin ihmisen kulttuurin ja tietoisuuden kysymys. (Ilvesviita 2005, 55–56.)

Yleisesti todellisuutta koskevia käsityksiä pidetään niin itsestään selvinä, ettei niiden luonnetta käsitteellisinä jäsenyksinä eli puhetapoina (diskursseina) ja käytännön merkitystä tuottavina tekijöinä usein huomata. Arkielämässä ihminen määrittelee suhdettaan yhteiskuntaan, luontoon ja toisiin ihmisiin symbolisesti, mutta tavalla, johon ei juurikaan kiinnitetä huomiota. Todellisuutta ylläpidetään ja rakennetaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja käytännöissä ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation tuloksena. (Ilvesviita 2005, 26; Sulkunen 1997, 14–15; Berger ja Luckmann 1994.)

Kielen käyttö ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan se on käytäntö, joka myös merkityksellistää ja samalla järjestää ja rakentaa, uusintaa ja muuntaa sosiaalista todellisuut-

ta, jossa elämme. Kieltä käyttäessämme me merkityksellistämme eli konstruoimme kohteet, joista kirjoitamme ja puhumme. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 18.) Riippuen merkityksenantajasta esimerkiksi kalat voidaan merkityksellistää monella eri tapaa: ne voidaan nähdä muun muassa taloudellisena etuna, luonnonsuojelullisena symbolina tai ravinnonlisänä. Asioiden ymmärtäminen perustuu erilaisiin käsitteellisiin luokituksiin ja merkityksenantoihin. Puhuttaessa tai kirjoitettaessa esimerkiksi vahinkoeläimistä tai hyötyeläimistä liitetään näihin sanoihin joku tietty merkitys. Sanat siis merkityksellistetään.

4.2. Diskurssianalyysi

Erilaisia diskursiivisia analyysitapoja on paljon ja niillä viitataan enneminkin teoreettiseen ideaan joukosta metodisia työvälineitä, joilla analysoida erilaisia tekstejä, kuin varsinaisiin formalisoiituihin analyysitapoihin (Eskola ja Suoranta 1998, 196). Sosiaalisessa konstruktionismissa kielen käyttöä ei tarkastella siltana todellisuuteen, vaan osana todellisuutta itseään. Diskurssianalyttinen tutkimus tukeutuu konstruktionistiseen näkökulmaan. (Jokinen ym. 2004, 9.) Se on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen tyyppi. Tässä tutkielmassa aineistoa tarkastellaan diskurssianalyttisesti, mutta se ei toimi ainoana analyysimenetelmänä, vaan juuri laajempänä kehyksenä. Puheesta etsitään erilaisia diskursseja ja haastattelunäytteiden avulla voidaan osoittaa puheen variaatioita ja sanojen käyttöä. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 155–157.)

Jokinen ym. (1993, 9) määrittelevät diskurssianalyysin sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ja millaisena haastateltavat tuottavat esimerkiksi 'vapaa-ajankalastuksen' tai 'saaliseläimen'.

Diskurssianalyysin voi nähdä rakentuvan viidestä eri teoreettisesta lähtöoletuksesta: 1) oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta, 2) oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta, 3) oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta, 4) oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin ja 5) oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta. Se, miten merkittävässä roolissa kukin edellisistä lähtökohdista tutkimuksessa on, riippuu tutkimusongelmasta ja -asetelmasta. (Jokinen ym. 2004, 17–18.) Tämän tutkielman kannalta olennaisia kohtia edellisistä ovat oletukset merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta, kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta sekä useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta.

Diskurssianalyysissä ei yleensä puhuta otoksesta. Maailman ei katsota hahmottuvan itsestään selviksi perusjoukoiksi ja siitä poimittaviksi yksilöiksi. Aineiston keruu tapahtuu enneminkin jonkin tutkimusintressin ohjaamana. Aineistoa voidaan myös täydentää tarvittaessa tutkimusprosessin aikana kehkeytyneiden ideoiden ohjaamana. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1999, 241.)

Usein sosiaalisessa konstruktionismissa kielen ei ajatella heijastavan yksiselitteisesti ulkoista todellisuutta, esimerkiksi havainnoitavia värejä, eikä sisäistä psyykkistä todellisuutta, esimerkiksi värejä aistivia tuntemuksia. Looginen jatko ajatukselle konstruktiivisista merkityssystemeistä on ei-heijastavuuden idea, jonka mukaan kieltä tai kielen käyttöä ei oleteta todellisuuden kuvaksi. Diskurssianalyysissä ei keskitytäkään siihen, mitä on kielen käytön tai muun merkityksellisen toiminnan tuolla puolen. Kuitenkaan ajatus ei-heijastavuudesta ei tarkoita sitä, että tutkija ei olisi kiinnostunut esimerkiksi siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Yksinkertaistavien kuvausten tilalle on tarkoitus rakentaa selitysvoimaisempia kuvauksia siitä, miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä rakennetaan uudelleen ja uudelleen. (Wetherell ja Potter 1992, 62; Jokinen ym. 1993, 20–21.)

Kuvauksemme tietyistä asioista rakentavat aina nuo kyseiset asiat tietyllä tavalla ja tämä rakentuminen on väistämätöntä. Jotkut versiot todellisuudesta voivat olla parempia kuin toiset, mutta ei ole olemassa ”versiotonta” todellisuutta. Merkityssysteemit eivät ole sattumanvaraisia yksittäisten ihmisten ajatuksia, vaan ne rakentuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. (Wetherell ja Potter 1992, 62; Jokinen ym. 1993, 21.)

4.3. Tutkimusaineisto ja -menetelmä

4.3.1. Haastattelut

Tutkielman empiirinen aineisto kerättiin tekemällä kuusi haastattelua. Haastateltaviksi etsittiin erilaisia vapaa-ajankalastuksen harrastajia. Vapaa-ajankalastajien katsottiin karkeasti muodostuvan kolmesta eri ryhmästä, joten jokaista ryhmää kohden tehtiin kaksi haastattelua. Ryhmäjako ja perusteet sille selvitetään myöhemmin. Tutkielmassa on myös hyödynnetty muun muassa asiantuntijahaastattelujen osalta Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle aiemmin tekemääni samaan aihepiiriin liittyvää esiselvitystä (Laakkonen 2005).

Asiantuntijahaastattelut

Avaininformanttihaastattelut, joita voi kutsua myös asiantuntijahaastatteluiksi, antoivat tutkielmaan olennaista taustatietoa ja toivat esiin asioita, joita kirjallisuudesta ei olisi sellaisenaan lainkaan löytynyt. Joskus asiantuntijahaastatteluista voidaan saada jopa parempaa lähdeaineistoa kuin pelkästä kirjallisuudesta. Toisaalta voi sanoa, että asiantuntijahaastattelut ja kirjallisuus tukevat toisiaan lähdeaineistona. Asiantuntijahaastattelut olivat myös apuna varsinaisen haastattelurungon muokkaamisessa ja viimeistelyssä. Asiantuntijahaastatteluihin viitataan kuten mihin tahansa muuhun lähteeseen eli haastattelut toimivat suullisena lähteenä.

Ensimmäinen asiantuntijahaastattelu tehtiin Helsingissä 27.5.2005. Haastateltava oli Harri Dahlström, joka on toiminut mm. Suomen Kalamiesten Keskusliiton (SKK) toiminnanjohtajana ja kalatalousylitarkastajana maa- ja metsätalousministeriössä. Hän on ollut johtotehtävissä myös Suomen luonnonsuojeluliitossa ja Suomen Eläinsuojeluyhdistyksessä. Dahlströmin haastattelulla saatiin tietoa ja näkökulmia erityisesti kalataloushallinnon kehityksestä, muutoksista eläimiin suhtautumisessa sekä näkemyksiä erilaisten järjestöjen toiminnasta ja synnystä.

Toinen asiantuntijahaastattelu tehtiin Tampereella 3.6.2005. Haastateltava oli Veli Autti, joka on toiminut muun muassa Suomen Urheilukalastajain liiton (SUKL) toiminnanjohtajana, ollut kehittämässä suomalaista perhokalastuskulttuuria ja edistänyt luonnonmukaisten kalakantojen elvyttämistä. Autin haastattelulla saatiin tietoa ja näkemyksiä erityisesti urheilukalastukseen liittyvistä seikoista ja kalastuksen etiikasta.

Kolmas asiantuntijahaastattelu tehtiin Joensuussa 20.6.2005. Haastateltava oli Olli Koskinen, joka on Joensuun Perhokalastajien varapuheenjohtaja ja aktiivinen perhokalastaja. Koskisen haastattelun tarkoituksena oli saada tuoretta näkemystä kalastusjärjestöjen nykytilasta ja suhtautumisesta eläimiin. Dahlströmin edustaessa pitkää kokemusta ja perinteitä, Koskinen toi esiin urheilukalastuksen nykytilaa.

Vapaa-ajankalastajien haastattelut

Sekä asiantuntija- että vapaa-ajankalastajien haastattelut toteutettiin teemahaastatteluilna. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on suunniteltu etukäteen. Tietyt teema-alueet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus usein vaihtelevat haastattelusta toiseen. Teemahaastattelu on muodoltaan niin avoin, että haastateltava pääsee halutes-

saan puhumaan varsin vapaamuotoisesti, jolloin kerätyn materiaalin voi katsoa edustavan haastateltavien puhetta itsessään. Käytettävät teemat takaavat sen, että kaikissa tehdyissä haastatteluissa on puhuttu edes jossain määrin samoista asioista. Teemat myös muodostavat konkreettisen kehikon, jonka avulla suurta määrää litteroitua tekstiä voi lähestyä edes jossain määrin jäsentyneesti. (Eskola ja Suoranta 1998, 86–87.)

Vapaa-ajankalastajien haastatteluissa käytetty haastattelurunko (liite) jakautui neljään eri teemaan: kalastus harrastuksena, suhtautuminen eläimiin, hallinnolliset seikat ja pyydystä ja päästä -kalastus. Kalastus harrastuksena -teeman avulla selvitettiin muun muassa kalastuksen aloittamiseen, kalastusvälineisiin, motiiveihin ja eri kalastusmuotoihin liittyviä seikkoja. Suhtautuminen eläimiin -teemassa tarkasteltiin haastateltavan näkemyksiä ihmisten ja eläinten suhteesta, eläinten oikeuksia, saaliin merkitystä, metsästyksen ja kalastuksen eroja jne. Hallinnolliset seikat -teemassa tarkasteltiin haastateltavien kokemuksia esimerkiksi kalastukseen liittyvästä lainsäädännöstä ja lupapolitiikasta. Pyydystä ja päästä -teema käsitteli pyydystä ja päästä -kalastukseen liittyviä asioita, kuten sen eettisiä lähtökohtia, etuja ja haittoja, luonnonsuojelullisia näkemyksiä ja vaihtoehtoisia kalastustapoja.

Haastateltavat henkilöt asuivat Itä- ja Etelä-Suomessa. Sinänsä haastateltavan asuinpaikalla ei ole tälle tutkielmalle merkitystä. Haastatteluista osa tehtiin haastateltavien kotona ja osa Joensuun yliopiston tiloissa. Yksi haastattelu tehtiin rauhallisessa kahvioissa. Haastattelu tallennettiin kasettinauhurille ja litteroitiin. Nauhoitukset onnistuivat pääsääntöisesti hyvin, ainoastaan yhdessä nauhassa oli toisinaan hankaluuksia saada selvää joistain yksittäisistä sanoista. Haastattelut kestivät yhdestä kahteen tuntia. Litterointi suoritettiin tarkasti, mutta tekstiin ei lisätty esimerkiksi taukoja tai äännähdyksiä. Litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 101 sivua. Haastattelut olivat melko luontevaa keskustelua, tarvittava aineisto saatiin kerättyä ilman väkinäistä tiedon lypsämistä.

Luottamuksellisuuden säilyttämiseksi haastateltavien tunnistetiedot, kuten asuinpaikat, nimet ja iät, on vaihdettu, vaikka useampi haastateltavista totesikin, että sitä ei tarvitsisi tehdä. Haastateltavien iäkiä muutettiin vain joillain vuosilla, joten tämä ei vaikuta siihen, mitä ikäluokkaa kukin haastateltava edustaa. Eri teemojen alle kootut haastatteluissa esiin tulleet seikat esitetään tiivistetyssä muodossa, mutta myös sitaatteina osoittamaan käytettyä puhetta. Sitaatit on säilytetty mahdollisimman alkuperäisinä. Kuitenkin murteellisia ilmaisuja on muutettu luettavuuden helpottamiseksi ja lauseita on toisinaan täydennetty esimerkiksi selvästi puuttuvilla verbeillä sekä joistain kohdista on poistettu ylimääräisiä sanojen toistoja. Tehdyt muutokset eivät ole kuitenkaan millään tavalla vaikuttaneet lauseiden asiasisältöön.

Haastateltavat valittiin olemalla yhteydessä kalastusseuroihin, Pohjois-Karjalan kalatalouskeskukseen ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkijoihin. Kussakin tapauksessa pyydettiin yhteyshenkilöä suosittelemaan mahdollista haastateltavaa. Haastateltavia ei voitu valita täysin satunnaisesti etukäteen asetetun kalastusmuotorajoitteen vuoksi, eikä satunnaisuus ollut tässä tutkimuksessa tarpeellistakaan. Haastateltavat löytyivät helposti, vaikka joitain kieltäytymisiä tulikin.

4.3.2. Vapaa-ajankalastajien tyypittely

Kalastajia voi tyypitellä erilaisiin ryhmiin. Esimerkiksi Bryan (1977, 178, 185) on tehnyt nelikohtaisen luokittelun vapakalastajista, jota Leinonen (1990, 26–29) on soveltanut suomalaiseen harrastajakuntaan. Vaikka Bryanin (1977) luokittelu on rajattu vapakalastukseen, soveltunevat sen periaatteet myös passiivisella pyynnillä tapahtuvaan kalastukseen (Leinonen 1990, 28). Tässä tutkielmassa luokittelu ymmärretään myös passiivisen pyynnin kannalta.

Vapaa-ajankalastajat voivat olla tekniikkaspecialisteja, tekniikka- ja ympäristöspecialisteja, generalisteja ja satunnaisia kalastajia. Tekniikkaspecialistit ovat erikoistuneet

tiettyyn kalastusmuotoon. He saattavat käyttää pitkiä aikoja vapaa-ajastaan kalastukseen. Kalastuksen laatua ajateltaessa voi saaliskalan koolla olla keskeinen merkitys tai kalastus saattaa keskittyä vain tiettyihin lajeihin. (Bryan 1977, 178, 185; Leinonen 1990, 27)

Tekniikka- ja ympäristöspesialistit menevät vielä pidemmälle erikoistuessaan mieltymyksiensä mukaisiin kalastusympäristöihin. Kalastus on tälle ryhmälle tärkein harrastus, jopa keskeinen osa elämää. Kalastustapahtuma nähdään kokonaisuutena ja saaliin merkitys vähenee. Myös kalastukseen liittyvät oheistoiminnot, kuten kalastusvälineiden valmistus, voivat syrjäyttää varsinaisen kalastamisen. Tekniikkaspesialistien ja tekniikka- ja ympäristöspesialistien yhteenlaskettu osuus on pienempi kuin generalistien ja satunnaisten kalastajien yhteenlaskettu osuus, mutta tekniikkaspesialistit ja tekniikka- ja ympäristöspesialistit ovat harrastusmuodon näkyvä ja korkean järjestäytymisen vuoksi myös tärkeä ryhmä muun muassa kalastukseen liittyvää päätöksentekoa ajatellen. (Bryan 1977, 178, 185; Leinonen 1990, 28; Jaakkola ym. 1990; 21–23.)

Generalisteille kalastus on vakiintunut harrastus, mutta he käyttävät kalastuksessa monia eri välineitä ja menetelmiä. Saaliin määrällä on keskeinen sija kalastuksen laadussa. Generalistit varmistavat saaliin saamisen mahdollisimman monipuolisella kalastustekniikalla ja kalastaa voidaan niin vapavälineillä kuin seisovilla pyydyksillä. Suurin osa suomalaisista aktiivisesti kalastavista kuuluu tähän ryhmään. Satunnaiset kalastajat eivät harrasta kalastusta vakituisesti, vaan he voivat olla vasta-alkajia tai kalastusta harrastetaan esimerkiksi toisten harrastusten yhteydessä (veneily, retkeily, mökkeily). Kalastusmahdollisuuksien saatavuuden helppous on tälle ryhmälle tärkeää ja kalastus on perhekeskeistä eikä siihen käytetä paljon aikaa. (Bryan 1977, 178, 185; Leinonen 1990, 26–27; Jaakkola ym. 1990, 22–23.)

Kuten mainittua, tähän tutkielmaan etsittiin haastateltaviksi erilaisia vapaa-ajankalastuksen harrastajia. Etukäteen tehtiin jako kolmeen eri ryhmään. Seuraavassa selvitetään perusteet jaottelulle. Vapaa-ajankalastajia ei tarkastella puhtaasti edellisen Bryanin (1977) tai Leinosen (1990) jaottelun mukaan. Jaotteluista on kuitenkin poimittavissa aineksia toisenlaiseen jaotteluun. Vapaa-ajankalastajat ovat kirjava joukko erilaisia kalastajia. Tutkielmassa haluttiin saada esiin erilaisten puhetapojen kirjo. Edellisen luokittelun tekniikkaspesialistit voidaan ymmärtää olevan pitkälti esimerkiksi perhokalastajia, heittokalastajia tai vetouistelijoita. Ensimmäisen vapaa-ajankalastajaryhmän muodostavatkin tässä tutkielmassa *perho- ja urheilukalastajat*. Tähän ryhmään lasketaan kuuluvaksi pääasiassa perhokalastusta harrastavat, mutta myös heittokalastajat, jotka ovat sitoutuneet vahvasti ainoastaan heittokalastukseen.

Toisen ryhmän muodostavat tässä tutkielmassa *kotitarvekalastajat*. Edellisessä jaottelussa puhuttiin generalisteista, joille saaliin määrällä on keskeinen sija kalastuksessa. Generalistiryhmä rajataan tässä tutkielmassa tarkoittamaan ainoastaan kotitarvekalastajia, jotka pyytävät pääasiassa passiivisilla menetelmillä. Esimerkkinä mainittakoon enimmäkseen verkoilla kalastavat henkilöt.

Kolmas ryhmä tässä tutkielmassa ovat *pilkkijät ja onkijat*. Pilkkijät ja onkijat voivat toisinaan hyvinkin kuulua tekniikkaspesialistiryhmään tai generalisteihin, mutta tässä tutkimuksessa he ovat oma ryhmänsä, koska onginta ja pilkintä ovat pitkälti erilaisia kalastusharrastuksia verrattuna esimerkiksi perhokalastukseen. Kaikissa ryhmissä tarkastellaan aktiivisia kalastajia, ei silloin tällöin laiturin päähän onkien kanssa eksyneitä.

Kalastaja voi kuulua samaan aikaan tai eri aikoina useaan eri kalastajaryhmään. Kalastaja voi siis olla samaan aikaan verkkopyytjä, perhokalastaja, onkija ja niin edelleen. Jaottelu eri ryhmiin kuitenkin selkeyttää tutkimusasetelmaa ja vaikka kalastaja kuuluisikin useaan eri ryhmään, on tavanomaista, että tietty kalastusmuoto on kalastajalle tärkein. On olemassa varsin pitkälle ainoastaan perhokalastukseen vihkiytyneitä kalastajia ja vastaavasti kalastajia, jotka eivät juuri vapaan koske.

Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita erilaisten vapaa-ajankalastajien saaliseläinsuhteista, ei niinkään kalastajien pyyntimuodoista. Tutkielman lähtöoletuksena oli, että eri tavalla kalastavilla vapaa-ajankalastajilla on erilaiset suhteet kalaan ja kalastukseen ja tätä kautta päädyttiin edellä esitettyyn ryhmäjakoon. Jokainen kalastaja on tietysti erilainen ja suhteita on yhtä monta kuin on kalastajia, mutta olennaiset näkökulmat ja puhettavat on mahdollista saada esiin tämän kaltaisella tutkimuksella. Jos ryhmäjakoa ei olisi tehty missään muodossa, olisi haastateltaviksi saattanut tulla ajatuksiltaan hyvinkin samankaltaisia vapaa-ajankalastajia, mikä ei olisi ollut tämän tutkielman kannalta hyödyllistä.

Tässä raportissa tarkastellaan ainoastaan kalastusta säännöllisesti ja useita kertoja vuodessa harrastavia, koska tällaisilla kalastajilla oletettiin olevan paljon mielipiteitä ja kokemusta harrastuksesta ja sen kentästä. Haastateltaviksi pyrittiin myös saamaan eri-ikäisiä kalastajia. Tavoitteena oli monenlaisten diskurssien löytäminen.

Haastateltavien valinta onnistui melko hyvin sen suhteen, miten sitoutuneita haastateltavat olivat tietynlaiseen pyyntiin. Parhaiten valinta onnistui perho- ja urheilukalastusryhmässä, johon kuuluneet kaksi haastateltavaa olivat hyvin pitkälle sitoutuneet ainoastaan vapakalastukseen. Kotitarvekalastusryhmässä molemmat haastateltavat olivat kalastaneet myös vapavälinein. Toinen haastateltavista oli kuitenkin lähes aina kalastanut pääasiassa passiivisilla pyydyksillä. Toinen haastateltavista taas oli aiemmin kalastanut paljon eri kalastusvälineillä, mutta tällä hetkellä hänkin käytti enimmäkseen passiivisiä pyydyksiä. Pilkki- ja onkirymään valitut haastateltavat kalastivat myös muilla välineillä, mikä oli etukäteen ennakoitavissa. Kuitenkin toinen heistä kalasti lähes yksinomaan onkimalla ja pilkkimällä. Toinen kalasti melko paljon myös muilla vapavälineillä.

Raportissa esitettävien sitaattien lopussa käytetään kalastajan etunimeä, ikää ja kalastustapaa (esim. Harri 40 v, heittokalastaja) selventämään kenen puheista kulloinkin on kyse. Perho- ja urheilukalastusryhmän kohdalla käytetään perhokalastaja tai heittokalastaja -termejä, sillä nämä kalastajat olivat niin vahvasti sitoutuneet tiettyyn kalastusmuotoon. Toisten haastateltavien kohdalla käytetään alkuperäistä ryhmän nimeä, sillä heistä kukaan ei ollut niin selvästi sitoutunut tiettyyn kalastusmuotoon.

4.3.3. Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla kaikki haastattelut läpi litteroinnin jälkeen. Vähitellen, kun litteroituja tekstejä luettiin läpi uudelleen, alettiin muodostaa kuvauksia haastatelluista kalastajista. Jokaisesta kalastajasta tehtiin sittemmin kuvaus. Kuvauksien tarkoituksena on selventää, minkälaisen kuvan tutkielmaan valitut kalastajat loivat itsestään haastattelussa olleiden kysymysten perusteella. Kuvaukset myös antavat haastatelluille henkilöille ikään kuin persoonan ja ne toimivat apuna tekstin hahmottamisessa, kun sitä luetaan eteenpäin.

Kuvauksien tekemisen jälkeen siirryttiin tarkastelemaan kalastajien puhetta teemojen perusteella. Tässä vaiheessa käytiin vuoropuhelua aineiston, tutkijan ja viitekehysesä esitetyn kirjallisuuden kanssa. Haastatteluista litteroituja tekstejä alettiin tiivistää sekä konkreettisesti että ajatuksen tasolla. Mielessä pidettiin haastattelurungon teema-jaottelu ja sen varaan tehtiin ensimmäiset jaot teemoihin. Tässä tutkielmassa analyysikehikkona toimiikin teemoittelu.

Analyysiosiossa mukaillaan pääsääntöisesti haastattelurungossa käytettyä teemajakoa, mutta toisaalta myös haastatteluista nousseita teemoja on otettu mukaan. Alkuperäisessä haastattelurungossa olivat seuraavat suuret teemat: kalastus harrastuksena, suhtautuminen eläimiin, hallinnolliset seikat ja pyydystä ja päästä -kalastus. Näistä hallinnolliset seikat -teema on jätetty vähemmälle tarkastelulle, vaikka se mielenkiintoinen osio olikin. Tähän päädyttiin siksi, että hallinnolliset seikat -teeman alla olleista asiois-

ta ei ilmennyt tämän tutkielman kannalta juuri olennaista tietoa tutkielman pääkysymyksenä olleeseen saaliseläinsuhteeseen. Sen sijaan osiossa olisi aineksia toisentyyp-piseen tutkimukseen.

Joidenkin teemojen sisälle syntyi omia alateemoja. Esimerkiksi suhde kalaan -teeman sisälle muodostui useita alateemoja. Haastatteluiden ja haastattelurungon suunnitteleluun käytettiin paljon aikaa ja nähtävästi sekä haastattelut että haastattelurunko ovat onnistuneet hyvin tarvittavien tietojen keräämisessä.

Tutkielma on osin varsin teorialähtöinen. Teoriassa esiintyvät tärkeät teemat toistuvat analyysiosiossa. Toisinaan haastateltavien puhetta ikään kuin peilataan teoriassa esitettyihin asioihin. Tutkielmassa on tehty myös tiettyjen aihepiirien kohdalla vastakainasettelua. Esimerkiksi pyydystä ja päästä -kalastuksen kohdalla tämä oli luonnol-linen valinta, koska aiheesta puhuttiin niin myönteisessä kuin kielteisessäkin sävyssä. Tutkielman teko on edennyt enimmäkseen deduktiivisesti. Deduktiivinen tutkimus etenee yleisestä yksityiskohtaisempaan ja siksi sitä joskus kutsutaankin ”ylhäältä-alas” lähestymistavaksi (Trochim 2002).

Keskeistä tutkielmassa oli myös erilaisten puhetapojen etsiminen. Aineistosta nousikin esiin useampia diskursseja. Nämä puhetavat eivät sitoutuneet minkään teemajaan alle. Siksi saaliseläimiä koskevat diskurssit esitellään erikseen (luku 6), vaikka jotkut dis-kursseissa esiintyneet asiat on osittain käsitelty jo teemaosiossa. Varsinkin pyydystä ja päästä -kalastus toimii selvänä puhetapojen erottajana. Löydetty diskurssit kuvastavat laajemmin yleisiä puhetapoja, kun taas teemojen alla on esitelty toisinaan hyvinkin tarkkoja yksittäisten kalastajien ajatuksia.

4.3.4. Kuvaukset haastateltavista

Kaikki haastateltavat olivat aktiivisia kalastuksen harrastajia, osa todella aktiivisia. Haastateltavia yhdisti voimakas innostus kalastusta ja kaloja kohtaan. Jokainen haasta-teltava oli aloittanut kalastamisen jo lapsena, mutta osalla oli ollut taukoa kalastukses-sa tietyissä elämänvaiheissa. Kalastajien puhe omasta harrastuksestaan oli innokasta. Kalastusharrastus näytti olevan mukana kaikkien haastateltavien elämässä vahvalla ta-valla. Harrastukseen oltiin siis hyvin sitoutuneita.

Kalastustavat ja -alueet vaihtelivat haastateltavien kesken voimakkaasti. Kalastajia erotti myös heidän ikänsä ja jokaisen ”kalastuselämäkertä” oli hyvin erilainen. Kalas-tus on selvästi merkinnyt eri harrastajille eri asioita. Kalastusta ei voida siis ymmärtää vain tietynlaisena, kaikille samanlaisena harrastuksena.

Perho- ja urheilukalastusryhmä

Harri, heittokalastaja – ”Iso on yleensä kaunista”

Perhokalastus-/urheilukalastusryhmän ensimmäinen haastateltava on 40-vuotias Harri. Hän on kotoisin Helsingistä, asunut aina pääkaupunkiseudulla ja asuu edelleen pää-kaupunkiseudun tuntumassa. Kalastusharrastuksen Harri kertoo alkaneen isän innoit-tamana onkimalla. Jo pienenä Harri oli innokas kalamies ja saattoi olla rannassa tunte-ja, vaikka kalaa ei aina tullutkaan. Tuolloin kalastettavat kalat olivat lähinnä särkiä, lahnoja, ahvenia jne. Kun Harri oli noin 10-vuotias, kävi hän useampana kesänä La-pissa, missä hän varsinaisesti aloitti virvelikalastuksen. Kalastusharrastukseen tuli nuorena taukoa, mutta innostus harrastukseen virisi uudelleen parikymppisenä ja sil-loin Harri alkoi kalastaa enimmäkseen juuri virvelillä.

Harrin nykyistä kalastusta luonnehtii vahva painotus heittokalastukseen, toisinaan myös vetouistelu vie aikaa. Kalastusalueet ovat varsin laajat, mistä kertoo se, että Har-ri kalastaa merellä koko Suomen etelärannikolla ja lisäksi mökillä ollessaan myös si-

sävesillä. Passiiviset pyydykset eivät kuulu käytettäviin välineisiin laisinkaan. Harrin nykyiset suosikkikalalajit ovat hauki ja kuha. Hauenkalastus vie selvästi eniten aikaa.

Harri on valmis maksamaan kalastusharrastuksestaan, joten harrastuksesta tulee melko paljon kuluja. Koska hän ajaa pitkiäkin matkoja (100–200 km) ajallisesti lyhytten (päivä) kalastusreissujen vuoksi, on luonnollista, että rahaa kuluu polttoaineeseen paljon. Myös veneellä liikkumiseen menee rahaa, samoin kuin laadukkaisiin kalastusvälineisiin. Kalastuspäiviä tulee vuosittain niin paljon, että huonoilla välineillä ei harrastaminen olisi mielekäästä. Harri luonnehtii kalastamisen kalliiksi harrastukseksi, ainakin omalla kohdallaan. Tuloja Harrilla ei kalastuksesta ole, sillä hän ei ikinä myy saamiaan kaloja, vaikka hän niitä paljon saakin. Ruokataloudellisesti kaloilla on joskus merkitystä, varsinkin kuhalla.

”On sillä periaatteessa jonkun verran, et varsinki kuhaa tulee sit enemmän kesällä syötyy, et kylhän se sillee antaa jotain takasin, mut ei se oo missää suhtees, niiku mitä. Siihen mä en oo lähteny ikinä, et myis kalaa tai muuta, et periaattees mä saan ihan hirveesti, ku mä käyn paljon ja niikun luulen osaavani aika hyvin noi niksit, ni tota siinänsä sitä kalaa tulis ihan tosi paljon, et varmasti pystyis kattamaan, mut se ei oo mun mielestä lääniluvan niiku tarkotus, et sitä kalaa myydään eteenpäin.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Harrin muihin harrastuksiin kuuluvat esimerkiksi urheilu ja koirien kanssa ulkoilu. Metsästystä Harri ei ole ikinä harrastanut. Harrin innostuessa jostain harrastuksesta, hän panostaa siihen täysillä. Tämä on näkynyt esimerkiksi urheiluharrastuksissa ja nykyään erityisesti kalastuksessa. Kalastuspäiviä kertyykin vuosittain 100–120 ja kalastus on Harrin ylivoimaisesti tärkein harrastus.

Rentoutuminen, luonto ja erityisesti suuret kalat ovat syitä Harrin kalastusinnostukseen. Hauenkalastus tarjoaa hänelle kaikkia näitä helpoiten ja tämä onkin syy hauenkalastuksen tärkeyteen. Harri tuntee paljon kalamiehiä, mutta kalassa hän käy enimmäkseen vain tiettyjen parhaiden kalakavereiden kanssa, joskus myös vaimonsa kanssa. Harri on mukana myös seuratoiminnassa. Hän kuuluu kahteen kalastusseuraan. Toisessa seurassa hän on hallituksen jäsen ja kokee olevansa tärkeä henkilö seuran toiminnan kannalta.

Kalastus vie Harrilta todella paljon aikaa, mikä toisinaan saattaa hankaloittaa ihmisuhteita. Kalastus on kuitenkin harrastuksena todella tärkeä ja Harri pyrkii sovittamaan sen yhteen muun elämän kanssa.

Pertti, perhokalastaja – ”Osaamisen ja taidon kautta”

Toinen perhokalastus-/urheilukalastusryhmään kuuluva haastateltava on nimeltään Pertti. Hän on iältään 53 vuotta ja kotoisin Kuopiosta, missä asuu nykyäänkin. Pertti asui lapsuutensa kaupungissa, mutta hänen isänsä on maalta ja kalastus- ja metsästysharrastukset ovat syntyneetkin tämän suhteen kautta. Pertti kalasti isänsä kanssa aluksi ongella, ensimmäisen virvelin hän kuitenkin sai jo alle kymmenvuotiaana. Perheellä oli mökki järven rannalla, missä Pertti aluksi lähinnä kalasti. Lapsena hän kalasti isänsä kanssa myös passiivisilla pyydyksillä kuten pitkällä siimalla. Kaveripiiriin ei pienenä kuulunut kalastavia kavereita ja siksi Pertti onkin kalastanut melko paljon yksin ja pitää edelleen yksin kalastamisesta.

Perhokalastus alkoi kiinnostaa 1970-luvun alussa ja siitä saakka se on ollut Pertin suosiossa. Hän on perehtynyt paljon perhokalastukseen liittyvään kirjallisuuteen ja myös perhonsidontaan. Ensimmäisiä perhokalastuskohteita ovat olleet esimerkiksi Kermankoski, mutta myös heti perhokalastusharrastuksen alussa Pertti kävi eri puolilla Lappia. Perhokalastus on nykyisistä kalastusmuodoista täysin selvä ykkönen, mutta myös pilkintä ja jigikalastus saavat Pertin lähtemään kalavesille ajoittain. Pertti on kalastanut varsin laajalla alueella. Hän käy siis paljon Lapissa, mutta on käynyt myös Venä-

jällä ja Norjassa kalastamassa. Suomessa hän kalastaa Lapin lisäksi esimerkiksi Keski-Suomen koskilla ja toisinaan Itä-Suomessa Lieksanjoella.

Kalastuksesta aiheutuvia kuluja Pertti ei pidä hirvittävän suurina. Kuluja syntyy matkoista, kalastusluvista, kalastusvälineistä jne. Eräs lisäkulu Pertille syntyy vaellusvarusteista. Hän yhdistää usein vaeltamisen ja kalastuksen. Tuloja ei kalastuksesta ole. Toisinaan kalastuksella voi olla pientä ruokataloudellista merkitystä:

”Tietysti sillon ku mä vaellan, ni syönhän mä siellä kalaa. Se on ihan selvä, et se on osa ravintoa ja tota sitten kyllä mä joskus tuon kotiin jonkun kalan ihan syötäväksi...” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Pertin harrastuksiin kuuluu kalastuksen lisäksi mm. vaeltaminen ja hiihtäminen. Ylipäätään hän pitää kaikista luontoharrastuksista. Pertti on aikoinaan myös metsästännyt, mutta ei enää moniin vuosiin. Kalastus on Pertin tärkein harrastus, erityisesti sulan veden aikana. Talvella hän hiihtää paljon. Kalastuspäiviä kertyy vuodessa noin 40.

Perttiä kalastuksessa kiehtoo kalastuksen sisältö. Kalastaessa Pertti voi irrottautua normaaleista arkielämän sosiaalisista kuvioista ja tavallaan olla vapaa. Pertti kuuluu perhokalastusseuraan, mutta käy seuran illoissa melko harvoin. Hänellä ei ole luottamustehtäviä seurassa eikä hän myöskään niitä halua. Tuttavapiiri kalastuksen osalta on suuri, mutta hän käy enemmän kalassa vain muutamien kavereiden kanssa. Pertti on mielestään pystynyt sovittamaan kalastusharrastuksensa melko hyvin yhteen perheensä kanssa.

”Se on hyvin ristiriitasta, että millon ollaan menossa ja millon ei, mut kyl niis on yleensä pyritty yhteensovittamaan tavallaan ja aika joustavaa se ymmärrys on ollu, kun on pysytty niikun aikataulussa ... Perheen kanssa tietysti täytyy sopia. Etukäteen tavallaan sopia hyvissä ajoin.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Pilkki- ja onkiryhmä

Paavo, pilkki- ja onkikalastaja – ”Se oleminen siellä kalassa”

Pilkki-/onkiryhmän ensimmäisen haastateltavan nimi on Paavo. Hän on kotoisin Joensuusta ja asuu nykyäänkin Joensuun lähistöllä. Paavo on 39-vuotias. Hän on asunut lapsuutensa kaupungissa, mutta hänen perheellään oli kesämökki järven rannalla. Hänen isänsä ei ollut innokas kalastaja, vaan varsinainen kalastusinnostus alkoi Paavolla enemmänkin kaveripiiristä. Paavolla ei ole tarkkaa muistikuvaa siitä, onko hän aloittanut kalastuksen onkimalla, mutta virvelikalastuksen hän aloitti jo viisivuotiaana isän avustamana.

Paavon kalastus on vaihtelevaa. Kesäisin hän kalastaa enimmäkseen vetouistelemalla, keväisin ja syksyisin joilla heitellen ja talvella pilkkien. Aikaa näihin kolmeen kalastusmuotoon kuluu jotakuinkin yhtä paljon. Aiemmin vetouistelu ja pilkkiminen olivat päälajit, mutta jokikalastus on tullut viime vuosina mukaan yhä vahvemmin. Pilkintä on enimmäkseen ahvenenpilkintää, joskus myös kirjolohen pilkintää. Passiivisilla pyydyksillä Paavo ei kalasta, mutta ei poissulje niiden käytön mahdollisuutta jossain vaiheessa tulevaisuudessa. Paavon kalastuspaikat ovat pääasiassa Pohjois-Karjalassa. Järvikalastuskohteita ovat esimerkiksi Pyhäselkä, Höytiäinen ja Pielinen. Jokialueista tärkein on Jänisjoki.

Taloudellisesti Paavo pitää harrastustaan melko kohtuuhintaisena. Hän pitää alkupanostusta suurena, mutta sen jälkeen kalastus ei hänelle ole ollut kallista. Kuluja toki tulee kalastusmatkoista ja liikkumisesta kalastuspaikoille. Paavo ei kalasta kaloja ikinä myyntiin, joten tuloja ei sitä kautta synny. Ruokataloudellisesti kalalla on jonkinas-

teista merkitystä. Kalansyönti onkin lisääntynyt hänen omassa perheessään viime vuosina.

Paavon muita harrastuksia ovat urheilu, erityisesti erilaiset joukkuelajit. Hän on myös innokas penkkiurheilija. Lisäksi myös veneily on pitkään kuulunut harrastuksiin. Harrastuksista tärkeimmäksi on nousemassa kuitenkin juuri kalastus. Kalastuspäiviä kertyy vuosittain noin 50–70. Myös Paavo kuuluu kalastusseuraan ja toimii tällä hetkellä seuran sihteerinä.

Kalassa oleminen on tärkeää ja kalastusharrastus toimii hyvänä vastapainona palloilu-harrastuksille, työelämälle ja opiskelulle. Myös perhe-elämän kannalta kalastus on koettu positiivisena seikkana:

”No tietysti se varmaan lähin palaute tulee perhepiiristä, että vaimolta ja lapsilta, että kyllä ne ymmärtää, ei ne ainakaa oo sitä kieltämässä, vaan pikemminki kannustamassa siihen, että harrastuksia pitää olla ihmisillä ja sitten tuota niin on paljo tasapainosempi myös kotona.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Oskari, pilkki- ja onkikalastaja – ”Vaimon jälkee ykkösasia”

Pilkki-/onkiryhmän toinen haastateltava on Oskari, 50 vuotta. Hän asuu nykyään Kiihtelysvaarassa ja on kotoisin Savonlinnasta. Lapsuuden koti oli maalaistalo ja se sijaitsi lähellä järven rantaa. Kalastus oli tärkeä ravinnonlisä perheessä. Oskarin ollessa vasta kolmevuotias, vei hänen setänsä hänet jo verkoille ja siinä samalla Oskari sai kokeilla pilkkimistä. Yksin hän oli pilkillä jo viisi-kuusivuotiaana. Oskarin isä kalasti myös toisinaan, mutta enemmän Oskari kävi kalassa erään naapurin miehen kanssa. Kalastus alkoi siis pilkkimällä ja onkimalla. Jo pienenä poikana Oskari alkoi itse pyytää myös katiskoilla, verkoilla sekä virvelillä.

Nykyään passiivinen pyynti on jäänyt lähes kokonaan. Suosikkikalastusmuodot ovat pilkintä ja kilpaonginta. Toisinaan Oskari myös käy uistelemassa. Koska Oskari käy kalastuskisoissa, ovat kalastuspaikat olleet hyvin vaihtelevia ja pitkienkin matkojen päässä. Kisojen ulkopuolella hän kalastaa esimerkiksi järvellä mökillä ollessaan. Kalastuksesta syntyy menoja esimerkiksi matkojen, syöttien ja välineiden muodossa, mutta osittain suurimpia menoja ovat kattaneet esimerkiksi kalastuskilpailuissa saadut palkinnot.

”No sanotaan, että tulopuolena tietysti voi laskee, et jos uistelee, niin sieltä saa sitten ruokakalaa, joskus saa pilkillä, erittäin harvoin, ongella ei juuri koskaan ellei sitten käy valikoivasti, sanotaan nyt tietysti ongella esimerkiks ahventa isoa, isoa ahventa pystyy niikun onkimaan sitten, et sitä todella saa sitten syödä niin paljon ku jaksaa, että se on yks seikka ja tota tietysti jotain palkintoja noissa kisoissa on, mut se että niin, kun laskee sitten kulut siihen mukaan, matkat ja tuota syötit ja välineet, niin ei siinä voiton puolelle jää, mutta se jonkun verran rahottaa sitä harrastusta tietenkkin.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Oskarin lapsena saama kipinä kalastusharrastukseen on kantanut näihin päiviin saakka ja kalastusintoa lisäsi aikanaan se, että kalastuskilpailut tulivat osaksi harrastusta. Kalastuspäiviä on vuodessa noin 100. Oskarin lähipiiri on suhtautunut kalastusharrastukseen myönteisesti ja Oskari on saanut myös vaimonsa innostumaan kalastuksesta.

Kotitarvekalastusryhmä

Keijo, kotitarvekalastaja – ”Veri vetää sinne”

Kotitarvekalastusryhmän ensimmäinen haastateltava on nimeltään Keijo ja hänen ikänsä on 73 vuotta. Keijo on kotoisin Lieksasta. Keijon isä harrasti kalastusta ja sitä kautta myös Keijo alkoi kalastaa. Keijo kalasti pienenä ongella ja virvelillä, mutta jo

varsin nuorena Keijo alkoi kalastaa myös omatoimisesti passiivisilla pyydyksillä. Kala oli perheelle tärkeä ravinnonlisä. Nykyään rysällä ja verkoilla kalastaminen vievät eniten aikaa ja kalastus on saalishakuisempaa kuin esimerkiksi pilkillä. Pilkkikalastus on Keijolle enemmänkin liikuntaa ja huvittelua.

Keijon tärkein kalastusalue on ehdottomasti ollut Pielinen ja siellä hän pyytää vieläkin. Taloudellisesti ajatellen kalastuksesta koituu Keijolle sekä tuloja että menoja. Tuloja hän saa itse valmistamiensa pyydysten myynnistä ja joskus kalojen myynnistä. Menoja syntyy esimerkiksi pyyntivälineistä ja moottorikelkalla liikkumisesta jne. Keijo arvioi, että tulot ja menot menevät jokseenkin tasan. Keijon muihin harrastuksiin kuuluvat mm. metsänhoito, puutarhanhoito ja myös metsästys varsinkin aiempina vuosina. Muut ihmiset ovat suhtautuneet Keijon kalastusharrastukseen hyvin ja myös kotona asiat ovat sujuneet.

”...vaimo on hyvin nyörästi puhistanu ne kalat, mitä on kotikäyttöön jätetty ... Ei siis ajankäyttönä ei oo ollu siis mitää, siitä ei oo ollu minkäänlaista sanomista, että päinvastoin yllytystä, että mene kalaan.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

Keijo on kalastanut käytännössä koko ikänsä ja kalastuksesta onkin muodostunut olennainen osa elämää. Keijo ei ole varsinaisesti ollut mukana seuratoiminnassa, mutta omassa osakaskunnassaan hän on johtokunnan jäsen. Keijo käy edelleen kalassa lähemmäs 100 kertaa vuodessa.

Kalevi, kotitarvekalastaja – ”Kalastus on niikun a ja o, kaikki kaikessa”

Toinen kotitarvekalastusryhmään kuuluva haastateltava on Kalevi, 71 vuotta. Kalevi on syntynyt Porvoossa, mutta sota-aikana perhe asettui elämään Kuhmoisiin. Kalevi kalasti lapsena aluksi ongella. Kuitenkin jo alle 10-vuotiaana hän kalasti uistimilla ja myös pitkällä siimalla vanhemman veljensä kanssa. Kuhmoisten koti oli maaseudulla ja sekä kalastus- että metsästysharrastukset olivat apuna ravinnonsaannissa perheelle.

Kalastusharrastuksessa oli taukoa ennen armeijaa ja armeijan jälkeenkin, mutta sitten innostus alkoi uudestaan. Kalevi on aina kalastanut sekä aktiivisin että passiivisin välinein. 1960-luvulla Kalevi innostui perhokalastuksesta, joka veikin paljon aikaa kalastuksesta. Pilkkiharrastus alkoi kunnolla kymmenisen vuotta myöhemmin. Kalevi alkoi käydä kisoissa ja pilkkiharrastus vei siitä lähtien lähes kaiken vapaa-ajan. Nykyisin Kalevin kalastus tapahtuu pääasiassa verkoilla. Kalevi käy edelleen jonkun verran pilkillä, mutta ei enää kilpaile. Myös jigikalassa Kalevi käy toisinaan.

Kalevi on kalastanut laajasti ympäri Suomea, varsinkin pilkkikilpailuiden vuoksi. Myös perhokalastus aikanaan sai Kalevin matkustamaan paljon. Nykyään Kalevi asuu Hartolassa ja kalastaa ennen kaikkea Päijänteellä. Kalastuksesta on aiheutunut kuluja varsinkin välineisiin ja matkoihin. Toisaalta joskus kisoista saadut palkinnot ovat hieinan kattaneet kuluja, mutta silti kulut ovat tuloja huomattavasti merkittävämmät. Ruokataloudellisesti kalastus on tärkeä lisä Kaleville. Kalaa syödään useasti viikossa.

”Tottakai sillä on merkitystä. Kyllä me syödään, käytetään kalaa viikottain useempia kertoja. Kyllä me käytetään aika paljon kalaa, savustettuna, sekä muuten. Kaikella lailla yritetään käyttää monipuolisesti, että kyllästyhän siihen kalankäyttöön, jos niiku samalla lailla sitä syö...” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Kalevi on harrastanut myös metsästystä, tosin nykyään yhä vähemmän. Kalastus on Kalevin harrastuksista tärkein ja muutenkin iso asia elämässä. Kalastuksesta ei ole aiheutunut vaikeuksia toisten ihmisten kanssa. Myös vaimon kanssa asiat on saatu hyvin sovittelua.

”No kyllä ei siinä mitään ole ollut. Ei siinä minkäänäköstä ... Oleskelee (vaimo) mökillä, perkailee kaloja sitten ku tuon ... Ihan hyvin sen puoleen, ei koskaan ollu niiku poikkiteloin ... Sen puoleen kyllä meil on pärjätty...” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Kalastuspäiviä Kaleville tulee vuodessa yli 150. Kalevi kuuluu kalastusseuraan, on kuulunut jo pitkään. Hän on ollut jäsen johtokunnassa, mutta ei ole halunnut luottamustehtäviin kuten puheenjohtajaksi.

4.4. Yhteenveto haastatelluista kalastusmuodon mukaan

Haastateltavat voidaan sijoittaa myös aiemmin esiteltyyn Leinosen (1990, 26–29) luokitukseen (taulukko 2). Leinosen luokittelussa Harri kuuluu selvästi tekniikkaspesialisteihin. Harri käyttää paljon vapaa-ajastaan kalastukseen, saaliskalan koolla on hänelle suuri merkitys ja lisäksi hän on keskittynyt tietyn kalalajin pyyntiin. Edelleen Pertti sijoittuu tekniikka- ja ympäristöspesialistiluokkaan. Pertin kalastusta kuvaa kalastustapahtuman näkeminen kokonaisuutena. Hän on myös erikoistunut tietynlaisiin ympäristöihin ja saaliin merkitys on vähentynyt.

Taulukko 2. Haastateltujen sijoittuminen eri kalastajaryhmiin.

	Perho- ja urheilukalastajat	Pilkkijät ja onkijat	Kotitarvekalastajat
Generalistit		Oskari, Paavo	Kalevi, Keijo
Tekniikkaspesialistit	Harri	Oskari, Paavo	Kalevi
Tekniikka- ja ympäristöspesialistit	Pertti		

Pilkki- ja onkiryhmän Paavo ja Oskari ovat Leinosen (1990) luokittelussa generalisteja. He molemmat ovat käyttäneet monia eri välineitä kalastuksessaan ja Oskarille saaliin määrällä on erityisesti kilpailuissa ollut merkitystä. Toisaalta heidän kalastustaan kuvaavat myös tekniikkaspesialistin määrittelyt. He käyttävät paljon vapaa-ajastaan kalastukseen, saaliskalan koolla on merkitystä ja he ovat, varsinkin Oskari, erikoistuneet tiettyyn kalastusmuotoon.

Kotitarvekalastusryhmän Keijo on Leinosen (1990) luokittelussa lähinnä generalisti. Keijolle saaliin määrällä on keskeinen sija ja hän on kalastanut sekä passiivisesti että aktiivisesti. Kalevi kuuluu niin generalisti- kuin tekniikkaspesialistiluokkaan samantapaisesti kuin Paavo ja Oskari.

5. Vapaa-ajankalastajien suhde kalastukseen ja saaliiseen

Tässä luvussa tarkastellaan vapaa-ajankalastajien suhdetta kalastukseen ja saaliiseen. Luvussa käsitellään laajemmin myös kalastajien luonto- ja eläinsuhteita, vertaillaan kalastusta ja metsästystä sekä syvennyttään pyydystä ja päästä -kalastukseen. Sekä tässä luvussa että luvussa 6 (diskurssit) esitetään tutkimuksen keskeiset tulokset, joita vertaillaan aiemmin teoriaosuudessa esitettyihin lähtökohtiin ja eläinpoliittiseen keskusteluun. Tekstissä nämä näkyvät joko viittauksena tämän tutkielman aiempiin lukiin tai suoraan kirjallisiin lähteisiin.

5.1. Luonto- ja eläinsuhde

”...luonto on tämmöstä vapauden aluetta, kulkemisen ja liikkumisen, että siellä ei oo näillä sosiaalisilla suhteilla sillä tavalla, mun kokemuksen mukaan pitäis olla merkitystä.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Sekä luonto että eläimet koettiin haastateltavien keskuudessa tärkeäksi asiaksi. Sukupolvi ja erilaiset sosiaaliset taustat, esimerkiksi maaseutu- ja kaupunkiympäristö, vaikuttavat siihen, miten luonnosta puhutaan ja miten siihen suhtaudutaan. Luonto oli jokaiselle haastateltavalle iso osa elämää, mutta se mitä luonnolla tarkoitettiin, vaihteli haastateltavien kesken. Vanhemman sukupolven käytännöllisempi suhde eläimiin korostui eläimistä puhuttaessa.

Haastateltavien puhe luonnosta perustuu ihmiskeskeiseen luontokäsitykseen (ihmisten luontosuhteista ks. luvut 3.1. ja 3.2.). Haastateltavat olivat halukkaita suojelemaan esimerkiksi kalakantoja, mutta syyt tähän perustuivat pitkälti siihen, että näin mahdollistettaisiin kalastusmahdollisuudet myös tulevaisuudessa niin itselle kuin toisille kalastajille. Kalakantoja ei siis varsinaisesti suojeltaisi niiden itsensä vuoksi.

Haastateltavilla oli kalastuksen lisäksi myös muita luontoharrastuksia. Esimerkkinä mainittakoon metsästys, metsänhoito, ulkoilu, vaellus, marjastus ja veneily. Haastateltavat kokivat luonnon olennaiseksi osaksi kalastusta. Luonnossa oleminen tavallaan teki kalastuksesta kokonaisempaa. Luonnossa liikkuminen ja oleminen ovat osa kalastusta ja luonnossa liikuttaisiin ja liikutaan, vaikka ei kalastusta harrastettaisikaan.

”...että kyllä tällanen, mikä paljon kalastelee, ni kyllä se usein, usein ni kyllä se tykkää luonnossa oleskella ja liikkua ja muutenkin kuin vaa kalastaa.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Kuitenkin kalastus oli haastateltaville yksi tärkeimmistä syistä lähteä luontoon.

”... tottakai toi luonto on niiku tärke mulle ollu aina kanssa, et tota se on se toinen juttu, mut kyl se kuitenkin ne kalat enemmän ajaa.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Laajemmin kalastuskulttuuria pohdittaessa nousi esiin, että nykyajan kalastus ja kalastajien luontosuhde saattaa toisinaan olla hyvin välinekeskeistä, jolloin on mahdollista, että kalastajat unohtavat itse luonnon ja kalastuksen. Kalastajat saattavat pohtia paljon vaikkapa erilaisia tapoja sitoa perhoja tai kalastusvälineiden valintaa. Huomiota ei tällöin välttämättä kiinnitetä mihinkään muuhun kuin näiden välineiden kautta tapahtuvaan kalastukseen. Luonto voi ikään kuin hukkuu välinekeskustelun alle.

”... siihen on tullu sellasia, sellasia mun mielestä sellasia sosiaalisia elementtejä mukaan, joista mä itte en pidä ja just se tavallaan se kilpailu ja hyvin pitkälti keskustelut pyörii tänä päivänä välineiden ympärillä, että ei niinkään pyöri sen tavallaan sen tiedollisen luontosuhteen ympärillä, vaan sen välineellisen luontosuhteen, se välittyy se

luontosuhde näitten kautta ja ne on niikun niitä keskeisiäkin oikeestaan elementtejä, mitkä niikun keskusteluissa ilmenee että.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Haastateltavien puheessa korostui myös se, että luonnontilainen ympäristö edustaa jotain aidompaa ja parempaa kuin muokattu ympäristö. Luonnonvaraisessa ympäristössä on mielekkäämpää kalastaa kuin muokatussa ympäristössä.

”Mä pistän painoo, mä pistän painoo aika paljon myös sille luonnon ympäristölle, jossa mä kalastan, en mielelläni lähe kalastamaan sellasia sanotaan, sanotaan kalastan hyvässä kulttuuriympäristössä, tota sanotaan näillä runnelluilla, uittoperatuilla ränneillä, missä on metsät hakattu suurinpiirtein, niin en mielelläni mee kalastamaan, et valitsen mieluummin semmosen luonnontilasen vesistön, missä on mahdollisimman vähän ympäristömuutoksia tapahtunu. Kalastan mieluiten kansallispuistoissa.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Eri eläimistä puhuttiin eri tavoin. Lemmikkieläimet edustivat suurimman huolenpidon ja rakkauden kohdetta haastateltavien puheessa. Lemmikkieläimet ovat osa perhettä ja niitä kohdellaan sen mukaisesti (eläimiin suhtautumisesta ks. luku 3.4.). Kalastajat saattavat siis olla hyvinkin eläinrakkaita ihmisiä, vaikka he kykenevät tappamaan kaloja ja monet heistä myös riistaeläimiä.

”No itseasiassa tota toi, joka jouduttiin lopettaa tossa kuukaus sitte, ni tota sanotaa, et oli elämän kovin paikka tähän mennessä, et silleen niiku on tosi kiintee suhde eläimiin ... kylhän ne aika merkittäviä, ku meilläkään ei oo lapsia, ni noi koirat oli hyvinki merkittävä osassa, niiku perheessä. Perheenjäseniä ne oli, et tota silleen, et se on jopa vähän niiku kieroutunut sinänsä, et on niiku niin tärkeitä, et tota.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Aikoinaan esimerkiksi maalla lemmikkieläimet eivät olleet samanlaisessa asemassa kuin nykyajan lemmikit. Ihmisten ja eläinten suhde onkin muuttunut. Yhä useammat ihmiset asuvat kaupungeissa ja sieltä lähdetään luontoon. Ihmisten vieraantuminen luonnosta voi olla yksi syy siihen, että lemmikit ovat tulleet yhä tärkeämmiksi.

”... aikasemmin ne on kuitenkin ollu vaa siinä, niiku enemmänki justii maalla varsinkin, ni tietää justii, et aika monet se on vaa siinä niiku mukana vaa siinä, et ei se oo sillee niiku perheenjäsen. Se on vaa eläin siinä muitten joukossa, et tota kyl must tuntuu, et se on niiku enemmän tullu yhä tärkeemmäks tai ehkä ihminen on osaks vieraantunu luonnosta, ni siit on sen takii ehkä ne lemmikit on sen takii tullu tärkeemmäks.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Toisaalta lemmikkieläimiä kohdellaan paremmin, koska se on helppoa ja ylipäätään mahdollista. Lemmikkieläimiä ei yleensä ole kovin monta kappaletta ja niitä voidaan ajatella yksilöinä eikä massana.

”Joo toki toki ne on erilaisia ja lemmikkieläimistä yleensä pidetään parempaa huolta, koska niitä ei yleensä ei oo kuin yks ja sitten taas ne on tavallaan yksilöllisempiä ...” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Niin sanottujen tuhoeläinten kantoja pyritään säätelemään, toisten eläinten suojelemiseksi. Tuhoeläimet eivät saa osakseen samanlaista arvostusta kuin monet muut eläinlajit. Metsästäjät haluavat usein suojella ja auttaa riistaeläimiä, jotta riistakannat pysyvät hyvinä.

”Ei kyllä mä olen siis tätä luonnonsuojeluu harrastanu, jotta oon ruokkinukki näitä riistaeläimiä, jäniksiä oon ruokkinu ja näitä metsälintuja, jotta samalla mä, ku oon metsästäny, niin huolehtinu myös jälkihoidosta, jotta eihän ne menesty, jos niitä ei siis auta niitäki jälkikasvuja.” (Keijo 73v, kotitarvekalastaja)

Tietyt lajit, kuten minkit voivat aiheuttaa suurta tuhoa toisille lajeille. Onkin ymmärrettävää, että ihminen haluaa silloin auttaa niitä lajeja, joiden kannat muuten kärsisivät voimakkaasti.

”... ni siinä aina pesi koskelot siinä joka vuos ja siinä on nyt kolmena kesänä on heinä-sorsa pesiny sellasella pienellä hyllyköllä siinä ja nähtävästi siin minkki tai sitten varikset rikko sen munat nyt ja sit se siirty sinne metsään pesimään, et kyllä mä näitä yleensä näitä tuhoeläimiä yritän niikun (tappaa) ja sit varjella näitä (esim. sorsia), jos vaan mahdollista. Niitä on niin mukava seuraila siinä mökillä ollessa.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Kuten luvun alussa todettiin, on sosiaalisella taustalla ja ikäpolvella suuri merkitys sille, millainen suhde luontoon ja eläimiin ihmisellä on. Toisaalta myös ihmisen oma sisäinen kasvu ja ikääntyminen voi vaikuttaa siihen, miten ihminen luontoon ja eläimiin suhtautuu. Iän karttuessa arvot ja tarpeet saattavat muuttua, kuten Kalevi kertoo.

”... ku niinki pitkään mailla oleskellu ja metsästelly ja luonnossa liikkunu ikäsä, ni kylä ne, niitä on mukava seurata ja katsella, ei siitä mitään. Kyllä ne hyvin tärkeitä, miellään kuuntelee mustarastaan ja muutenki rastaan laulua tuolla saarella, ku on kaikki hiljasta ja tällasta niin ... Et kyl mä tällast, kaikki on niiku mukavia seurattavia ja vanhemmaks tulee, ni sitä pehmeää jollain lailla vielä enempi. Se pitää paikansa ihan, että ei sitä nuorempana sillä lailla reagoinu näihin mihinkään, että silloin ku metsästeltii ja se oli hyvin tärkeitä, että sieltä jotain sai, nyt ei pidä enää vuosiin, vuosiin se niin tärkeitä, et sielt saa, vaan näkee jotain.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

5.2. Suhde kalastukseen

Kaikkien haastateltavien kohdalla kalastusta ei selvästikään voi kuvata vain tavanomaiseksi harrastukseksi, vaan siihen liittyy jotain paljon syvempää. Joskushan kalastusta on kutsuttu elämäntavaksi eikä harrastukseksi. Osa haastateltavista osoitti tämän lausahduksen enemmän kuin todeksi. Kalastusharrastuksesta kertoessaan haastateltavat käyttivät sellaisia ilmauksia kuin vapaus, vastapaino, intohimo, kaverit ja koko elämä. Kalastaessa voi vapautua normaaleista arkielämän paineista ja rytmistä.

”... se on niiku vastapaino tämä kalastus. Taas semmonen kaveriporukka. Kyllä se niikun on vastapainoa työlle ja opiskelulle sitten se, että voi olla poissa vähä kotoaki ja semmonen niiku oleminen, et ei se niikun kalan saaminen oo se ykkösjuttu, vaan se oleminen siellä kalassa.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Monella haastateltavalla kaveripiiri oli keskittynyt kalastuksen ympärille. Kalastusta harrastetaan, vaikka se vaikeuttaisi jopa ihmissuhteita. Esimerkiksi Harri käyttää sanaa ”liikaa” kuvatessaan kalastuspäiviensä tiheyttä, mutta silti joku ”vetää” häntä vesille.

”No itseasiassa vaimo ei oo juurikaan sanonu, vaikka se välillä nurisee siitä, mut ei oo sillee estäny, et tota ... Tota, tota. No sanotaan, et mä käyn välillä liikaa, se on niiku selvä, et kotona ei se aina nyt niin hyvä asia oo, et tota kyllä siin voi välillä ihmissuhteet kärsiäki, mut tietysti kaveripiiri on hyvin pitkälle kalastusvoittoinen, et sit on ehkä muovautunu se kaveripiiri sellaseks, et aika paljon, et tota vois käydä välillä vähemmänki. Vois niiku rajottaa välillä, mut se jotenki vetää niin hirveesti tonne vesille.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Työelämäkin on sujunut haastateltavilla kalastusharrastuksesta huolimatta, vaikka toisinaan kalavesille pääsyä on vaikea pidätellä. Työstä voidaan puhua kalastusharrastuksen mahdollistajana ja itse kalastusharrastuksesta puolestaan elämän kannalta huomattavasti tärkeämpänä tekijänä.

”No työ on tietysti, välillä joutuu töissä olee, et se on tosiaa este. Et huomattavasti mieluummin lähtis aamulla kalaan ku töihin, mut tota ei silleen itse asias mul on työki ollu aika silleen vapaa, et mä joskus pääsen tai aika hyvin saanu kaikki lomat ja muut sovitetuu ja ne lomatki kyl on aika paljon kalastuspainotteisia sitte.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

”No se (kalastus) on varmaa vaimon jälkee ykkösasia ... mut elämä pyörii sillä tavalla, että kalastus on tätä työtäkin tärkeempää, että tätä nyt tehdään sen takia, että saa elannon ja kalastusta sen takia, et voi elää.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Kaikki haastateltavat olivat aloittaneet kalastusharrastuksensa jo lapsena. Kalastusharrastukseen on ikään kuin kasvettu ja sen tärkeyttä yhtenä elämän osa-alueena on vaikea poistaa. Korostuneesti tämä tuli esiin Keijon puheessa hänen kertoessaan kalastuksen asemasta elämässään. Kalastaminen on ”verissä” ja siksi kalaan on lähdettävä.

”No se on niin verissä se kalanpyynti, jotta tuota ei sitä voi olla lähtemättä. Se veri vetää sinne ... Se on lapsesta asti, ku sitä on tehny, niin tuota eihän sitä ei voi, kerran liikuntakyky vielä pelaa ...” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

5.3. Suhde kalaan

Haastateltavien suhde kaloihin oli vaihteleva. Kala eläimenä sai erilaisia merkityksiä. Seuraavassa havainnollistetaan haastateltavien puheesta nousevia seikkoja liittyen heidän kalasuhteeseensa. Kalasuhteesta puhuttaessa esiin nousivat muun muassa kaloista saatava hyöty ja elämykset, mutta toisaalta myös kalojen ja eri kalalajien ominaisuudet, kuten niiden saamisen haasteellisuus, koko ja ulkonäkö.

5.3.1. Saamisen haasteellisuus

Kalastuksessa saaliilla on aina tietty merkitys. Erilaiset kalayksilöt ja -lajit tarjoavat kalastajalle erilaisia elämyksiä. Kalastusta enemmän harrastavat kykenevät usein tavoittelemaan jotain tiettyä kalalajia summittaisen yrittämisen sijaan. Muun muassa paikanvalinta, olosuhteet ja tarjottu viehe vaikuttavat saaliin saamiseen ja siihen mitä kalalajia saa. Kun kotitarvekalastuksessa esimerkiksi verkoilla pyydettyä ei aina voida tietää, mitä kaloja pyydykseen jää, niin perhokalastuksessa voidaan hyvinkin tarkkaan tavoitella jotain tiettyä kalalajia tai jopa tiettyä yksilöä.

Eräänä seikkana tässä tutkielmassa tuli esiin se, että aktiivisesti varsinkin vavalla kalastettaessa koetaan tärkeäksi saaliin haasteellisuus. Urheilukalastuksessa tavoitellaan toisinaan ”vaikeita kaloja”. Kalan merkitys ei ole silloin niinkään sen kokoluokassa vaan siinä, miten ja millaisissa olosuhteissa se on saatu: mitä vaikeampi kala on saada, sitä enemmän sitä arvostetaan ja toisaalta sitä suuremman onnistumisen tunteen se kalastajassa herättää. Vaikeasti saatava kala voi toimia ikään kuin taidon mittarina kalastajalle.

”Jos sanotaan sitte sinne vaikeesti pyydetävän kalan pettäminen, on arvo sinänsä, että on tavallaan semmonen ... Sen mä näkisin ehkä kaikkein merkityksellisimpänä kuitenkin, et sä niikun onnistut siinä, onnistuminen on tavallaan sen taidon tai osaamisen tämmösen kautta, siin on tavallaan niiku monta asiaa kytkeytyy toisiinsa ... haastavia, vaikeita kaloja, et se kalan koko ei mun mielestä oo ratkasevaa, vaan et minkälaisia monimuotoisia sisältöjä siitä tulee esimerkiks niikun tavallaan sen osaamisen ja taidon kautta tavallaan.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

5.3.2. Kalan koko

Kalan koko on kalastajille tärkeä asia. On yleisesti tiedossa, että kalastajat tavoittelevat suuria kaloja ja usein pyrkivät rikkomaan omia ennätyksiään. Kuitenkin tässäkin suhteessa voidaan nähdä erilaisia kalastajatyyppejä.

Kuten aiemmin on todettu, on Suomessa pitkään ollut vahva kotitarvekalastuskulttuuri, joka on muuttumassa yhä enemmän virkistyskalastuksen suuntaan ja elämyksiä korostaviin kalastustapoihin. Pyydystä ja päästä -kalastus on osa tätä kehitystä. Eräs pyydystä ja päästä -kalastuksen muoto on sellainen, jossa lasketaan pienimmät ja toisaalta suurimmat kalat pois.

Tässä tutkielmassa esimerkiksi Harrin puheessa isot kalat saavat todella suuren painotuksen. Isot kalat näyttäisivät edustavan hänen kaltaisille kalastajille harrastuksen täydellistymistä. Ilman suuria kaloja kalastuksesta puuttuisi jotain. Isojen kalojen tappaminen ei kuitenkaan ole järkevää, vaan iso kala on arvokkaampi, kun sen laskee takaisin sukua ja omaa eloaan jatkamaan. Kalan koon lisäksi tässäkin yhteydessä tulee esiin se, että kalastajat arvostavat kalan saamisen vaikeutta. Harri puhuu siitä, kuinka kalaa arvostetaan enemmän, kun se on onnistunut välttämään pyydykset, eikä tartu mihin tahansa syöttiin. Puheesta on havaittavissa, että kalastajalle on tärkeää saada ”fiksu” kala tarttumaan omaan vieheeseen. Isoja kaloja arvostetaan ehkä osin juuri siksi, että ne eivät käy mihin tahansa vieheeseen kiinni.

”No isompi on aina parempi, et tota siin tulee ... Mut kyl se iso on yleensä kaunista, et kyl se niikun ne on niiku hyvin paljon arvokkaampia niiku omassa mielessä, vaikka sama kalahan se on. Kyl jollain tavalla, et kala on niikun 10–15 vuotta onnistunu välttämään kaikki pyydykset ja sit sä satut saamaan, ni kyl jollain tavalla tuntuu niikun hienommalta kuitenkin, et tota ku se, et se on vuoden ikänen ja se erehtyy mihin tahansa.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Toisaalta suurella kalalla on myös sosiaalista merkitystä. Kalalla voi olla näyttöarvoa muille kalamiehille.

”... kyllähän iso kala on sinänsä joskus arvokkain kala, et sillä on tietysti se näyttöarvo kalakavereille, et siinä se sosiaalisten merkitysten kautta tulee se arvo pääasiassa, kun saa ison kalan.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

5.3.3. Ulkonäkö

Myös kalan ulkonäöllä on kalastajille merkitystä. Kun esimerkiksi Harrille hauet ovat ykköslaji ja hän puhuu haukien erilaisista pintakuvioista ja ihailee niitä, niin Paavo ei puhu hauesta esteettisesti lainkaan samalla tapaa. Kalan ulkonäköä tarkastellaan, ihailaan ja kalan ulkonäöstä kerrotaan myös kavereille. Kaloista puhutaankin esimerkiksi kauniina yksilöinä.

”... jonkun hauen kuvio voi olla tosi hienon näkönen tai muuta, et se on niikun upeen näkönen tai muuta tai sit, et toinen kala on niikun sil on tota se on hyvinki harmaa tai muuta, et siin ei näy ne tai ei oo niikun niin kaunis.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

”No en tiää, haukee nyt ei saa millään hyvännäköseks, esteettisesti niikun miellyttävän näköseks, et se on jotenki turtunu siihen, mut kyllä se varmaa, aina se kyllä se säväyttää, jos sattuu saamaan järvilohen, joka on ihan kunnan kokoluokkaa, ni kyllähän se on niiku ylivoimaisesti niikun hienomman näkönen, et arvostaa saaliskalana.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Kalojen ulkonäöstä puhuttaessa tulee esiin myös se, että luonnonvaraiset kalat koetaan kauniimmiksi kuin istutetut kalat. Edelleen istutetuista kaloista kauniimpia ovat ne, jotka ovat olleet pitkään luonnonvesissä. Luonnonvaraisista kaloista puhutaan arvostavaan sävyyn ja niitä kunnioitetaan enemmän kuin istukaskaloja.

”No kyllähän tietysti sanotaan, et luonnonkala ja istutuskala eroaa toisistaan, et jos ajatellaan tältä kannalta, niin luonnonkala on ehjä. Se on ihan eri näkönen ja se on ihan erilainen taistelija siiman päässä. Siis sillä on eroa ... Luonnonvaranen kala on kaunis kala.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

5.3.4. Lohikalamyönteisyys

Jo teoriaosuudessa mainittu lohikalamyönteisyys (ks. luku 3.4) tuli vahvasti esiin haastateltavien puheesta. Toki muitakin kalalajeja arvostetaan, mutta lohikaloilla on tietty arvonsa ja niistä puhutaan sen mukaisesti. Lohi on kalastajien tarinoissa aina ollut tarunomainen.

”On tietysti, kun lohen saa semmosen 6–7 kilosen, ni sehän on yksilönä, on tuota, sehän on ihan ylivoimainen...” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

”Onhan niillä kaloillakii tietysti tämmöset arvoasteikot, että mitä kaloja mielellään ottaa mukaan ja mitä ei ota, että nimenomaan lohikalat ja tämmöset niikun jalokalat, ni nehän on tietysti ne ykkössuosikit ja sitten joku hauen arvostus ei välttämättä oo semmosta ...” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Lohikalamyönteisyydellä on virkistyskalastajien piirissä pitkät perinteet. Lohikaloja arvostetaan mm. kauniin ulkonäön, kovan taistelun tarjoamisen ja myös hyvän maun vuoksi. Tässä tutkielmassa tuli esiin kuitenkin se, että välttämättä kaikki kalastajat eivät suhtaudu tähänkään asiaan samalla tapaa. Esimerkiksi Harri oli vannoutunut hauenkalastaja ja hänelle hauki oli tärkeämpi kalalaji kuin lohikalat.

5.3.5. Kalojen aistima kipu

Kaikki haastateltavat olivat pohtineet kalojen kipuaistimuksia. Haastateltavat suhtautuivat kalan kärsimykseen kuitenkin eri tavoin. Toiset halusivat tappaa kalan heti pyynnin jälkeen, kun taas toiset eivät kokeneet kalan kärsimyksiä suuriksi, vaikka sitä ei heti olisikaan tapettu pyynnin jälkeen. Puheesta kuvastui se, että vaikka kalojen mahdollinen kärsimys tiedostetaan, ei silti koeta välttämättömäksi tappaa kalaa välittömästi pyynnin jälkeen. Usein kala tapetaankin välittömästi vain sen takia, että maku olisi parempi, ei kalan kärsimysten lopettamiseksi.

”Kyllä kala pitäis tappaa välittömästi pyynnin jälkee, kun tuollakin on paljon sellasia vanhoja, vanhoja jopa meikäläistä vanhempia kalastajia, mitkä ikänsä on kalastanu, ne laittaa kesälämpöselläki johonki pyttyyn ja veteen, mikä nyt on verkossa ollu, mikä nyt on jo melkein kuolemaisillaan oleva, vetelee viimesiään, ni tällasen laitetaan lämpöseen veteen vielä hautumaan. Välittömästi kala pitäis tappaa ja panna kuivaan johonki paikkaan, mis se nyt on. Muutenhan siihen, sehän stressaantuu ja siit tulee aika kitkerä maku.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Kalojen kipuaistimuksista puhuttaessa on hyvä ymmärtää laajempi asetelma kalastuksen rintamalla. Esimerkiksi ammattikalastuksessa ei jokaista kalaa voida tappaa erikseen pyynnin yhteydessä. Vapaa-ajankalastajilla on yleensä mahdollisuus tappaa saamansa saalis välittömästi, mutta esimerkiksi kilpailutilanteessa tätä on vaikea toteuttaa eikä sitä myöskään säännöissä yleensä vaadita.

”Mutta jos aatellaan sitä, että mikä se on se tilanne, että sul on troomissa kymmenentuhatta kiloo kalaa niin pitäiskö ne sitten väntää niskat nurin jokaiselta. Pilkkijä tietysti sen saattas pystyä tekemään, mut ei meillä ainakaan nyt tällä hetkellä oo semmosia sääntöjä, en ole juurikaan nähny, että niitä nyt sitten tapetaan, paitsi sillon jos on kysymys ravinnoks käytettävästä kalasta, joka sitten samalla verestetään.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Kuitenkin haastatteluista tuli esiin myös se, että jotkut kalastajat pyrkivät aiheuttamaan mahdollisimman vähän kärsimystä kaloille. Toisaalta kalojen mahdollisesti aistima kipu on hyväksyttävä, jos ylipäättään harrastaa kalastusta.

”No oon miettiny, et se kipu varsinki ni, se on kyllä ne kalat, mitkä otetaan, ni ne myös tapetaan heti jopa pilkillä eli se niikun tehään silleen, et se ei jää potkimaan sinne jään reunalle eikä veneen pohjalle.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

”Sen verran, et jos saaliiks otan kalan, ni tapan sen heti, että tämä on niikun se lähtökohta, että tarpeetonta kärsimystä ei aiheuta. Sitten en mä niiku sillä tavalla sitä kipuaistimusta ajattele saaliin kannalta. Se on tai ei, et se on sinänsä se on tai ei, et se on vaa semmonen asia, jos aikoo niikun kalastaa.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Aineistosta oli havaittavissa, että uudemman polven kalastajat kiinnittävät kalan välittömään tappamiseen enemmän huomiota juuri moraalisisista syistä kuin vanhemman polven kalastajat. Esimerkiksi Keijon suhteessa kalan tappamiseen näkyy hänen pitkä kalastusharrastustausta ja se, että kalastus on ollut nimenomaan kotitarvekalastusta ja sillä on aikoinaan ollut merkitys myös ravinnonlisänä.

”En sinänsä, että se on tuota, korkeintaan sen kaulan, että veri pääsee pois ... No ei oo tullu ajateltuu, se on tuota, se on niin ollu pitkän aikaa, että siinä ei kiinnitä niin paljon siihen huomioo ... Se on, siihen ei oo tullu, kun koko ikänsä on kalastanu ni sitä ei oo tullu siihen syvennytty, jotta tuntee kala kipua siinä tilanteessa, se on aika vaikee kyllä ymmärtää. Niin tuota, se on menny niin luontaiseks, jotta ei sitä reagoi millään tavalla ...” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

Mahdollisista kipuaistimuksista huolimatta haastateltavat eivät nähneet kalastusta eettisesti kyseenalaisena toimintana. Kalastuksella nähtiin olevan pitkä historia niin elinkeinona kuin virkistyksellisestikin. Kalastus on osa kulttuuriamme ja sen harrastamisessa ei nähdä olevan mitään väärää.

”Tota, joo kyllä mä nään sen eettisesti ihan hyväksyttävänä toimintana, et se on kuitenkin se tavallaan kuuluu meidän kulttuuriin. Sillä on sekä virkistyksellistä että ravintotaloudellista arvoa iät ajat ollu, ollu ja tavallaan semmosia kulttuuri, johon me ollaan kasvettu, että ei sitä voi lähteä suoraan katkasemaan ja sanomaan, että nyt et tee tuota.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

”En mä oo sillä lailla ajatellu sitä koskaan, että kalastus on ollu vanha elinkeino ja sillä on eletty vuosituhansia.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

5.4. Kalastuksen ja metsästyksen vertailua

Haastateltavien puheessa metsästyksellä ja kalastuksella harrastuksina ilmenee paljon yhteisiä piirteitä ja harrastuksia kuvataan esimerkiksi seuraavilla yhteisillä termeillä: elämyksellisyys, saalisvietti, luonto, jännitys onnistumisesta, erästely, oleminen luonnossa, pitkä historiallinen tausta, seuratoiminta, ystävät, liikkuminen, taito, luonnon-tuntemus, varovaisuus saaliseläintä lähestyttäessä ja onnistumisen kokemus.

”Metsästyksessä vaatii valtavasti taitoa, se vaatii luonnon tuntemusta, tietoo siitä luonnosta ihan samalla lailla kuin kuuluu kalastukseen. Se vaatii tavallaan sitä varovaisuutta kalan lähestymiseen niiku metsästyksessä vaatii saaliin lähestymiseen. Molemmissa on tietysti se onnistumisen kokemus. Sisällöllisesti, sanotaan kokemuksellisesti, en hirveesti nää niissä eroja.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Toisaalta puheesta tuli esiin myös metsästyksistä ja kalastuksesta erottavia piirteitä, kuten kalan vapauttamisen mahdollisuus, metsästyksen vaarallisempi luonne ja metsästäjien parempi valistuneisuus eläinkannoista.

”... metsästyksessä saalis aina tapetaan ja kalastuksessa voi harrastaa niin ei välttämättä tarvi tappaa kuin murto-osa kaloista, et ne voi laskee poisikin.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Myös saaliseläin metsästyksessä näyttäisi olevan erilainen kuin kalastuksessa. Riistaeläimet edustavat haastateltavien puheissa tuntevia, kaloja älykkäämpiä, kipua aistivia eläimiä. Riistaeläinten tappaminen ei välttämättä ole yhtä helppoa kuin kalan tappaminen. Saaliseläinten eroista puhuttaessa haastateltavien puheesta nousi esiin muun muassa riistaeläinten nopean tappamisen tärkeys, näkyvä kärsimys riistaeläimen kituessa,

ääntely, erilainen katse, mahdollisuus nähdä riistaeläin luonnossa, sekä inhimillisyys ja hellyttävyyt.

Kalalta puuttuvat monet edellisistä ominaisuuksista. Kalat eivät saaneetkaan samantasaista asemaa saaliseläimenä haastateltavien puheessa. Kaloista kyllä välitetään, niitäkin on toisinaan mahdollista katsella ja niistä puhutaan ihailien ja kehuen, mutta eläiminä ja saaliina ne eivät kuitenkaan ole riistaeläinten kanssa samalla tasolla.

”Ehkä se jollain tavalla on, et tota se älykkyys niiku ehkä suurempaa ja just se niiku jollain tavalla on niin kuitenkin hellyyttäviä enemmän, ku viel enemmän, ku kalat sit kuitenkin.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

”Onhan niissä huomattava ero, koska tuota, enemmänhän se tunnepuolelle menee nämä riistaeläimet kun kalat.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

5.5. Pyydystä ja päästä -kalastus haastateltavien puheessa

Pyydystä ja päästä -kalastus sai haastateltavien puheessa varsin myönteisen sävyn, mikä sinänsä oli hieman yllättävää, jos asetelmaa vertaa teoriaosuudessa esitettyihin aiempien tutkimusten tuloksiin kalastajien asenteesta pyydystä ja päästä -kalastusta kohtaan. Tähän tutkimukseen valikoituneista kalastajista kukaan ei vastustanut jyrkästi pyydystä ja päästä -kalastusta. Tästä ei luonnollisesti voida vetää yleisiä johtopäätöksiä. Haastateltavien puheesta nousi esiin sekä positiivisia että negatiivisia seikkoja (taulukko 3) liittyen pyydystä ja päästä -kalastukseen.

Taulukossa esitettyjen perustelujen lisäksi pyydystä ja päästä -kalastusta perusteltiin muun muassa sillä, että se on kansainvälisten sääntöjen mukaista kilpaonginnassa ja että kala kärsii joka tapauksessa pyynnin yhteydessä tapettiinpa se tai ei.

Kysymys pyydystä ja päästä -kalastuksesta on monimutkainen. Haastateltavat toivat esiin enemmän myönteisiä piirteitä kuin kielteisiä. Kuten aiemmista viittaamistani lehtikirjoituksista käy ilmi, vastustajien kannat perustuvat usein kalan kärsimykseen. Toisaalta tässä tutkimuksessa haastatellut kalastajat korostivat, että kala kärsii huomattavasti enemmän esimerkiksi verkkopyynnissä kuin vapakalastuksessa.

Taulukko 3. Pyydystä ja päästä -kalastuksen hyödyt ja haitat haastateltavien puheissa.

Pyydystä ja päästä -kalastus	Myönteistä	Kielteistä
Kalastajan kannalta	Elämyksiä ilman tappamista, kalastaminen ilman luonnon kuluttamista, parempia elämyksiä tulevaisuudessa kalastajille, kalastusmahdollisuuksien jakaminen useammille kalastajille	-
Ympäristön/kalojen kannalta	Kalakantojen elpyminen, uhanalaisten kalakantojen suojelu, suurien kalojen geeniperimä, ympäristövaikutusten vähentäminen istutusten vähetessä	Kalojen stressaantuminen, häiriöt kalojen käyttäytymisessä, tietty kuolevuus, mahdolliset kipuaistimukset
Taloudellisesti	Vähäisempi istutustarve, matkailutulot lisääntyvät	-

5.5.1. Pakollinen pyydystä ja päästä -kalastus

Tässä luvussa käytetään Policanskyn (2005) (ks. luku 2.4.1) esittämää jaottelua pakolliseen ja vapaaehtoiseen pyydystä ja päästä -kalastukseen. Pyydystä ja päästä -kalastusta vastustavien henkilöiden argumenteissa kalat eivät saisi olla ”leikkikaluja” eivätkä ainoastaan huvittelumielessä pyydettyjä. Tämän tutkielman haastateltavat suhtautuivat pakolliseen pyydystä ja päästä -kalastukseen (kalastukseen, jossa saalisalat aina lasketaan takaisin) hieman kielteisemmin kuin kalastukseen, jossa osa kaloista lasketaan takaisin. Kalojen vapauttamisella tulisikin olla selvät perusteet, jotka näyttävät löytyvän luonnonvaraisten kalakantojen suojelusta.

”No se (pakollinen pyydystä ja päästä -kalastus) nyt ei tunnu oikeen tuota moraalisesti tuota oikeelta.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

”Musta se ei voi olla, pyydystä ja päästä -kalastus ei voi olla itsetarkotus pelkästään, vaan siinä täytyy olla aika vahvasti painotus siihen, että se kalakantojen suojelu ... Painottaisin sitä luonnonarvoa näissä paikoissa. Näitähän on tällasia vapautuspaikkoja, missä ei oo mitään merkitystä sille kalan lisääntymiselle, et nää ei palvele mitään muuta ku sitä kalastusta. Et mä en pitäis, ehkä vähän kyseenalaistan sitä. Et näissä paikoissa, missä on lisääntymismahdollisuus, niissä kyllä.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Toisaalta pakollisessakaan pyydystä ja päästä -kalastuksessa ei nähdä välttämättä eettisiä tai muita ongelmia. Seuraavat sitaattit liittyvät kysymykseen pitäisikö olla sellaisia kalastuskohteita, joissa ainoastaan pyydystä ja päästä -kalastus on sallittu.

”...kyllä ne ihan asiallisia, hyviä varmaan. Näitten harrastajien puolelta. Kyllä se ihan on kohdallaan. Pääsevät nautiskelemaan kalastuksesta.” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

”Kyllä meillä tämmösiä pitäis olla, et päästäs sit sillä tavalla, et tossakin olis mahdollisuus joskus saada ihan isoja kaloja.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

5.5.2. Tulevaisuudessa valikoivaan kalastukseen

Kaikki haastateltavat uskoivat pyydystä ja päästä -kalastuksen yleistymiseen, vaikka se onkin kohdannut voimakasta vastustusta. Pyydystä ja päästä -kalastus on ulkomailla huomattavasti yleisempää kuin Suomessa ja juuri tämän kansainvälisen paineen uskotaan vaikuttavan pyydystä ja päästä -kalastuksen yleistymiseen.

”Se on väistämätöntä, et se tulee yleistymään. Vaikka on kritiikkiä. Tietoisuus näiden kalavesien tilasta lisääntyy ... Kyl se tulee lisääntymään ja ulkomaillahan siitä on paljon esimerkkejä, et ehkä se kansainvälinen paine lisääntyy koko ajan. Kansainväliset kehityssuunnat tulee Suomeen. Se on vaa ehkä ollu vaikeempi niitä istuttaa tähän kulttuuriseen pohjaan kun tää on aika yksselitteinen...” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Käsitteenä haastateltavat mieluummin puhuisivat pyydystä ja päästä -kalastuksen sijaan valikoivasta kalastuksesta, joka on terminä todellista tilannetta vastaavampi ja kuvaavampi.

”Itseasiassa pyydystä ja päästä, siit on tullu nykyään sellasta, et sellasta, jotka ei kalastusta harrasta, ni niil tulee sellanen mieleen, et se on pelkästään vaan sitä kiusaamista, et halutaan vaa kiusaa, et tota siin ei oo niikun tarkotuskaa ottaa ruokakalaa, et ehkä siit on tullu niiku semmonen paha niiku sana silleen niiku, et se tuntuu niiku, vaikka kyl niistäki hyvin vähä ihmisistä loppujen lopuks harrastaa pelkästään pyydystä ja päästä -kalastusta, et ne vaa olis siel pelkästää niikun vaan niikun saamassa kaloja, et ne ei ikinä ottais mitään ylös, ni se valikoiva kalastus on silleen parempi termi ehkä.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Haastateltavat esittivät erilaisia kriteereitä saaliskalan ottamisen ja vapauttamisen tiimoilta: alamittaiset vapautetaan jo pelkästään lainsäädännön vuoksi, kalan kunto vaikuttaa vapautukseen, olisi harkittava kalan ottamisen tarve, varsinkin kutukalat ja emokalat olisi vapautettava ja suuret kalat tulisi vapauttaa geeniperimän vuoksi. Kalan vapauttamisen perusteiden kohdalla tuli esiin myös, että kalastajat haluaisivat saada lisää tietoa oikeanlaisesta vapauttamisesta.

”Pitäis ehkä paremmin tietää, mikä niitten kalojen se henkiinjäämismahollisuus on sen pyydystämisen jälkeen ... osa on sanonu, et jos sitä kalaa käsin koskee, ni se kuolee varmasti, koska limakalvo on menny ja et tietäis sen todellisuudeen, että kai siitä tutkimuksia löytyis, et tietäis niiku, et kansainvälisesti ois esimerkiks kalastuslehdissä kerrottu siitä kalojen selvitysmahollisuuksista eri tapauksissa, ni sitten se ehkä lisäis sitä omanki valikoinnin, nyt se on vähä niiku mutulla, että tämä kala selvii ja tämä ei selvii.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

6. Saaliseläimiä koskevat diskurssit

Tutkielman pääkysymyksenä oli se, miten vapaa-ajankalastajat puhuvat saaliseläimestä. Kun sekä aineistoa että teoriaosuutta tarkasteltiin laajasti tämän kysymyksen kannalta, nousi esiin neljä erilaista puhetapaa: 1) moraalidiskurssi, 2) hyötydiskurssi, 2) ihmisen ilo ja huvi -diskurssi ja 4) kestävä luonnonkäytön diskurssi. Tässä luvussa esitellään mainitut diskurssit ja lopuksi pohditaan diskurssien suhdetta pyydystä ja päästä -kalastukseen.

6.1. Moraalidiskurssi: kalat kipua tuntevina eläiminä

Kalojen kärsimystä, erityisesti turhaa sellaista, korostavaa puhetapaa nimitetään tässä tutkielmassa moraalidiskurssiksi. Moraalidiskurssissa kala ymmärretään eläimenä, joka kykenee tuntemaan kipua ja kärsimystä. Moraalidiskurssi nousee esiin erityisesti pyydystä ja päästä -kalastuksesta käytävästä keskustelusta, joskus myös verkkokalastuksen kohdalla. Diskurssissa esiintyvät argumentit perustuvat muun muassa eläinsuojelulakiin ja eettisiin näkemyksiin.

Perinteisesti kalojen oikeuksista ei ole puhuttu samalla tapaa kuin esimerkiksi tuotantoeläinten oikeuksista. Kaloja ei usein ymmärretä samalla tapaa selkärangkaisina olentoina kuin nisäkkäitä, mikä tuli hyvin esiin myös tässä tutkielmassa haastateltavien vertaillessa kalojen ja riistaeläinten asemaa. Ehkä siksi kalastus ei harrastuksena olekaan, ainakaan Suomessa, toistaiseksi kohdannut suurempaa vastustusta. Kalastuksen vastustajia toki löytyy, mutta ei samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi metsästyksen vastustajia.

Äärimmillään moraalipuhe on keskustelua kalan kärsimyksistä ja tunteista yksilötasolla. Tällainen eläinoikeuskeskustelu näyttäisi olevan kalastuksen osalta kuitenkin marginaalista. Tässäkään tutkielmassa ei haastateltavien puheesta tullut esiin kovin jyrkkiä eläinoikeuksiin perustuvia kantoja. Äärimmillään kala kuitenkin voidaan asettaa puheessa samalle tasolle kuin esimerkiksi riistaeläimet. Esimerkiksi Antti Tuuri (2005, 76) kirjoittaa: *”Kala on aivan samanlainen eläinkuntaan kuuluva olento kuin jänis, kala ei vain pysty ilmaisemaan tuskaansa ja hätäänsä huutamalla ja valittamalla. Mykkyys ei kuitenkaan oikeuta räikkäämiseen.”* Haastatteluja voimakkaammin moraalidiskurssi näkyikin esimerkiksi johdannossa esitellyissä lehtikirjoituksissa. Kuitenkin haastateltavien kommentteissa esiintyi moraalisiin seikkoihin perustuvaa puhetta. Moraalidiskurssi korostui haastateltavien puhuessa pakollisesta pyydystä ja päästä -kalastuksesta.

”Hmm. En mä tiedä. Tietysti, jos se (pakollinen pyydystä ja päästä -kalastus) on ainoa tapa, et kala pysyy, et muuten ne tyhjennetään ihan kokonaan, ni ei se mun mielestä niikun paha asia oo, mut tietysti se, et siel ei oo tarkotuskaa ottaa kaloja, ni onhan se enemmänki tai oikeestaan vaan virkistäytymistä varten, mut onhan toi munki kalastus aika paljon sitä samaa, et en mä osaa oikee tuomitakaa sitä, mut tota ... et tota kyl mun mielestä se pelkästään pyydystä ja päästä, se on vähä siinä ja siinä, et tota, mut tota paha sanoo.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

”No se (pakollinen pyydystä ja päästä -kalastus) nyt ei tunnu oikeen tuota moraalisesti tuota oikeelta. Mieluummin ois kokonaan rauhotettuna semmonen alue, siis kalojen tuota nehän on nousukaloja ja kutupaikoille menossa, ni tuota annettas niitten olla ihan rauhassa.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

Toisaalta myös verkkokalastus tai muut passiiviset pyyntimuodot voivat aiheuttaa eettistä keskustelua, joskaan tämä keskustelu ei ole niin yleistä ja se kumpuaa usein esiin puolustettaessa pyydystä ja päästä -kalastusta.

”En mä tiää onks verkkokalastus hirveen niiku sellasta niikun, ku kala tukehtuu sit siihen verkkoon, et loppujen lopuks vapaa-ajan tai tämmönen vapakalastaja pystyy sen niikun tappamaan samantien, et se vaikka on kaks minuuttia siiman päässä ja sit se tapetaan, ku se et se tukehtuu sit sinne pikkuhiljaa...” (Harri 40 v., heittokalastaja)

6.2. Hyötydiskurssi: kalat hyödyn tuottajina

Hyötydiskurssi nousi esiin erityisesti kotitarvekalastukseen liittyvässä puheessa. Hyötydiskurssissa kalastuksesta ja kaloista puhutaan esimerkiksi ravinnonlisänä, kalastuksen aiheuttamien kulujen kattajana ja makunautintona. Hyötydiskurssissa korostuu kalojen monipuolinen käyttö.

”No se nyt on sen verran tuloja tullu siinä, koska minä tuota ite valmistan verkot ja rysät ja teen vieraille niitä, että tuota siinä saa sanoo fifty-fifty harrastuksena, että ei siinä, se on suurin piirtein tasapainossa, että se peittää se kalansaalis ja sitten se verkoteko ne kulut, mitä siinä on. Moottorikelkkakulut, autokulut ja sen semmoset ja onhan siinä pyyntivälineet.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

”Kalastuksella. Tottakai sillä on merkitystä. Kyllä me syödään, käytetään kalaa viikottain useempia. Kyllä me käytetään aika paljon kalaa, savustettuna, sekä muuten. Kaikella lailla yritetään käyttää monipuolisesti, että kyllästyhän siihen kalankäyttöön, jos niiku samalla lailla sitä syö...” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

Toisaalta hyötydiskurssi tulee esiin myös esimerkiksi kalastuskilpailuihin liittyvässä puheessa. Kalojen käyttö ravinnoksi on melko erilaista hyötyä kuin kalojen hyödyntäminen kilpailutilanteessa. Kilpakalastuksessa saalista pitää saada mahdollisimman paljon. Tämä tilanne luokin erikoisen asetelman suhteessa kalaan. Kala on väline kilpailun voittoon. Kilpailutilanteessa kalaa ei useinkaan tapeta heti pyynnin jälkeen. Kala kohdellaan kilpailutilanteessa eri tavoin kuin omalla ajalla tavoiteltuna.

”Se vaihtelee siitä, että ollaanko kilpailutilanteessa, ollaanko pyytämässä toisarvoista kalaa vai ollaanko pyytämässä ruokakalaa, jos se on ruokakalaa niin se tapetaan, verrestetään ... välittömästi kylmään ... Sit jos on näitä vähempiarvosta kalasta, niin tota ne laitetaan sumppuun tai lasketaan takasin tai kolmas vaihtoehto on tämä rantaonginta, jossa se laitetaan pussiin ja sitten todennäköisesti laitetaan ne kompostiin.” (Oskari 50 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Kalastajien puheessa hyötydiskurssilla on vankka asema ehkä siksi, että kalojen käyttö ruoaksi on kalastuksen alkuperäinen tarkoitus. Pyydystä ja päästä -kalastukseen liittyvä problematiikka ei nouse hyötydiskurssissa merkittävään asemaan, sillä esimerkiksi verkoilla kalastettaessa ei aina ole mahdollista vapauttaa kaloja, ei edes alamittaisia. Muissa diskursseissa pyydystä ja päästä -kalastuksella on tärkeämpi rooli.

6.3. Ihmisen ilo ja huvi -diskurssi: kalat elämysten antajina

Kolmatta diskurssia nimitetään tässä tutkielmassa ihmisen ilo ja huvi -diskurssiksi. Tätä edustaa puhe kaloista nautinnon ja elämyksien antajina. Varsin selvästi esiin nousi, että kalastettaessa kotitarvekalastusmaisesti kalasta puhutaan useammin hyötynäkökulmasta kuin kalastettaessa aktiivisesti. Verkoilla kalastettaessa pyydyksessä oleva kala ei edusta haastatellulle kotitarvekalastajalle samanlaista elämystä kuin vavalla kalastettaessa.

”...tietysti onhan siinä vähä sama, mutta ei se sellasta oo kyllä verkolla, kun tuota virvelillä tai tällä pilkillä että, tunne on aivan erilainen näillä koukkupyydyksillä, koska se on, kalahan on vallattomampi siellä, kun verkossa. Sehän on jo laiskempi verkossa

oleva kala, se koukkupyynnissä on se vastustus siinä kalalla ni huomattavasti suurempi.” (Keijo 73 v., kotitarvekalastaja)

Kalastajat haluavat saada kaloista vastuksen, ja mitä kovempi vastus on, sitä parempi. Tähän liittyy myös vapakalastajien mieltymys kevyisiin välineisiin, jotka pitkittävät kalan väsytyksiä ja taisteluita.

”No siitä saa niikun sen nautinnon, kun sitä kalaa väsyttää, siinähan se kaikista suurin nautinto on kalastuksessa, kun sitä väsytetään, kun se saadaan koukkuun kiinni. Joillakin on valtava kiire, että se pitää äkkiä saada ylös, mut ei sillä mitään kiirettä, sillonhan kiire loppuu, kun saadaan kala koukkuun. Sillon saa kiireet loppua ja sillon pitää nautiskella siitä, että kun vapa on pystyssä...” (Kalevi 71 v., kotitarvekalastaja)

”...sillon se (kala) saa uidaki siellä ja sitten tuota se kaikkein hauskin hetkihän siinä kalastuksessa on niiku sen saamisen ohella se väsytysvaihe ... aika hepposilla vehkeillä kalastan senki takia, että se on niin mukavaa se väsyttelyminen.” (Paavo 39 v., pilkki- ja onkikalastaja)

Ihmisen ilo ja huvi -diskurssissa kaloista puhutaan elämyksien ja jännityksen tarjoajina. Kalastus on jännittävä harrastus ja joskus juuri jännitys ja elämyksien saanti ovat tärkeimmät asiat kalastettaessa.

”Se (elämykset, jännitys) on kyllä hirveen merkittävä sit taas toisaalta et just varsinki se et niin kauan tai ku sä tajuut, et sul on iso kala kiinni ja varsinki ku sä et oo viel nähny sitä ni kyl se niiku vetää jalat vähä veteläks ja muuta, et kylhän se on niiku se, mikä ajaa sinne vesille hyvin pitkälle.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

6.4. Kestävän luonnonkäytön diskurssi: kalat kalastuksen jatkuvuuden turvaajina

Yksi eläinpoliittinen keskustelunaihe on eläinlajien suojeleminen (ks. luku 3.6.), joka nousi esiin kalastajien kestävän luonnonkäytön diskurssissa. Haastateltavien puheesta nousi esiin huoli ympäristön, luonnon ja kalakantojen tulevaisuudesta. Haastateltavat kertoivat esimerkiksi ylikalastamisen ongelmista ja vesien saastuttamisesta. Erityisen huolestuneita olivat perho- ja urheilukalastusryhmään kuuluneet kalastajat. Tässä puheessa korostuvat termit kuten luonnonvarainen, luonnonkanta, kestävyys, jatkuvuus, tulevaisuus, luonnontuotto, suojeleminen, luonnontilainen.

”Mmm.. No ehkä se niikun huoli siitä ympäristöstä on niikun kasvanu koko ajan, et kaloja on kuitenkin tietty määrä ja niit ei voi niiku kaikkii repii ylös ja et se on niiku muuttunu aika paljon ja tota aikasemmin tuli enemmän syötyä niitä, mut nykyään yhä enemmän ja enemmän päästää niit takasin, et se on niiku muuttunu aika paljon.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Kalastajien mukaan erityisesti lohikalakantojen tilanne on huono. Toisaalta myös toistenkin petokalojen, kuten haukien, tilanne aiheuttaa huolta - erityisesti suurten kalojen liiallisen pyynnin osalta. Puheissa ilmeni yleisempikin tietoisuuden nousu ympäristö-ongelmista. Kalastajat toivovat tulevienkin sukupolvien voivan nauttia harrastuksesta.

”Mun mielestä se on hirveen tärkeä tota. Pitäis niiku kestävästi sitä kalastusta harrastaa ... Tota mut ihan luonnonsuojelullisesti ni tota tosiaan hirveen mulle on hirveen tärkeä, et ne kannat niikun säilyä ... niikun nähää vähän pitemmälle, kuin se viikon ruokavalio tai joku muu, et et pystytään niikun näkee, et tulevaisuudessakin on niit kaloja ja varsinkin niit isoja kaloja. Niin paljon on noita paikkoja tuhottu ... et nykyään päästää paljo enemmän niitä takasin just sen takii, koska on ite huolissaan ensinäkin saa liian paljon kaloja ja senkin takia ei halua todellakaan, et kukaan niiku jatkossa sais niitä huonommin, vaan sillee, et haluaa, et se kanta pysyy edelleenki hyvänä.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

Kestävän luonnonkäytön diskurssissa luonto nähdään uusiutuvana luonnonvarana: kaloja voidaan kalastaa tietty määrä ilman, että kannat vaarantuvat. Kuitenkin kalastaessa ja luonnossa liikuttaessa tulisi muistaa luonnon herkkyys ja tuottokyvyn rajat. Eriytyisesti perho- ja urheilukalastusryhmään kuuluneet näkivät passiivisten pyydysten liiallisen käytön ongelmallisena kalakantojen kannalta. Toisaalta ymmärretään, että myös vapavälineillä tapahtuva pyynti voi olla tuhoisaa tietyissä kohteissa ja tiettyjen lajien, erityisesti lohikalajien, osalta.

”...et se kalastuskulttuuri itsessään pitäis sisällään myös sen arvon niiden suojelemisesta ja jatkuvuuden turvaamista. Kyl mä nään, et niikun tietty määrä saalista voidaan ottaa samalla, mut se pitäis pystyy kuitenkin turvaamaan se luonnontuotto ainaki niissä vesissä, missä se on mahdollista. Kyl se niiku tärkeetä on, et se.” (Pertti 53 v., perhokalastaja)

Kalastajien tietomäärä on lisääntynyt vuosien varrella ja lisääntyy koko ajan. Kalastuslehtien ja internetin välityksellä saadaan paljon tietoa. Ehkä huoli kalakantojen tulevaisuudesta johtuu osittain myös siitä, että nykyajan välineet ovat tehokkaita ja että kalastajat ovat yhä taitavampia. Kun tiedon määrä kasvaa, välineet kehittyvät ja kalastajia on paljon, ovat kalakantojen kestävyysrajat tulleet vastaan. Toki esimerkiksi lohikalakantojen huono tila on syntynyt pitkälti jokien perkaamisen, voimalarakentamisen ja esimerkiksi ympäristömuutosten vuoksi. Silti kalastajien puheessa näkyy, että he tiedostavat myös oman toimintansa vaikutuksen kalakantojen tulevaisuuteen.

”...et sellasen peruskalastajan niiku tietotaso on noussut mun mielestä huomattavasti, et se niikun kans vaikuttaa noihin kalakantoihin mun mielestä aika paljon, koska sellanen tavallinen tunari joka tuol on ollu aikasemmin, ni se on ehkä saanu sitten sanotaan joka kolmannella reissulla yhen kalan, ni tuntuu, et nykypäivänä se saa sitte ehkä sitä huippukaveria ehkä puolet saaliista melkein tai muuta et se niiku taso on selvästi noussu ihan sellasen peruskalastajan taso tiedon avulla.” (Harri 40 v., heittokalastaja)

6.5. Diskurssit ja saaliin vapauttaminen

Diskurssianalyysin voidaan nähdä rakentuvan erilaisista teoreettisista lähtökohtaoletuksista, joita ovat esimerkiksi oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta ja oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta (Jokinen ym. 2004, 17–18). Tässäkin tutkielmassa eri diskurssit nousevat esiin erilaisissa konteksteissa ja niiden voidaan ajatella olevan toisinaan myös keskenään kilpailevia. Seuraavassa tarkastellaan näitä eri konteksteja ja diskurssien asemaa suhteessa toisiinsa.

Moraalidiskurssi korostui pyydystä ja päästä -kalastuksesta puhuttaessa. Sen sijaan se ei esiintynyt vahvana diskurssina puhuttaessa kalastuksesta yleisesti. Tosin myös kalojen pyynnin jälkeiseen tappamiseen liittyvässä keskustelussa oli eettistä ja moraalista argumentointia. Moraalidiskurssin teemat nousevat ympäristöeettisestä ajattelusta.

Kiinnostavaa on, että pyydystä ja päästä -kalastusta voidaan sekä puolustaa että vastustaa luontokeskeisestä näkökulmasta. Eläinten eettiseen kohteluun vetoaminen, johon pyydystä ja päästä -kalastuksen vastustajat usein kantansa perustavat, voidaan ymmärtää luontokeskeiseksi ajatteluksi, mutta toisaalta lajien sukupuuton estäminen, jolla pyydystä ja päästä -kalastuksen puolustajat perustelevat kantaansa, voidaan ymmärtää myös osin luontokeskeisenä ajatteluna.

Historiallisesti ajatellen kalavarojen hyödyntämisellä on ollut suuri merkitys suomalaisten elämisen edellytysten luomisessa. Hyötydiskurssin vahva asema selittyykin osaltaan sen pitkällä historialla. Hyötydiskurssi nousee esiin erityisesti kotitarvekalastus- ja kilpikalastuspuheissa. Hyötydiskurssissa kaloista puhutaan hyödyn antajina tai välineinä hyötyyn esimerkiksi ruoan, rahan tai palkintojen muodossa. Hyötydiskurssin

voi ajatella aiemmin olleen valtakurssi, mutta nykypäivänä sen asema ei enää ole itsestäänselvyys.

Nykypäivän virkistyskalastajalle ei saaliilla ole samanlaista merkitystä kuin ammattitai kotitarvekalastajalle (esim. Puhakka ja Salonen 2005, 11). Vapaa-ajankalastajien puheessa korostuu kalastuksen ja kalojen antamat elämykset ja jännitys. Tämä puhe nimettiin tutkielmassa Ihmisen ilo ja huvi -diskurssiksi. Diskurssi on esillä jollain tasolla kaikessa kalastuspuheessa, mutta voimakkaimmin se rakentuu urheilukalastukseen ja erityisesti pakolliseen pyydystä ja päästä -kalastukseen liittyvässä puheessa. Urheilukalastuksessahan saaliin määrä ei ole välttämättä niin olennainen kuin muissa kalastusmuodoissa. Kalojen merkitys ihmisen ilo ja huvi -diskurssissa ei ole niinkään niiden kokoluokassa tai määrässä, vaan siinä, miten ja millaisissa olosuhteissa ne on saatu.

Kestävän luonnonkäytön diskurssissa kaloista puhutaan jatkuvuuden näkökulmasta. Osittain tämä diskurssi liittyy pyydystä ja päästä -kalastukseen, mutta toisaalta se on myös osa koko kalastuskeskustelun kenttää. Kalastuslain 1 §:ssä korostetaan pyrkimystä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen. Mikkola ja Yrjölä (2003, 28) toteavat tutkimuksessaan, että kalastajat, jotka sanoivat harrastavansa pyydystä ja päästä -kalastusta usein, kokivat kalakantojen suojelun ja tulevien kalastusmahdollisuuksien turvaamisen tärkeäksi. Tässäkin tutkimuksessa tuli esiin, että kaloja paljon vapauttavat kalastajat ovat erityisen huolestuneita kalakantojen tulevaisuudesta.

7. Johtopäätökset

Nykyään kalastus on yhä enemmän elämysten hankkimista. Parhaiten tämä elämystahakuisuus näkyy pyydystä ja päästä -kalastuksen yleistymisenä. Virkistyskalastuksen lisääntyminen on monen tekijän summa. Siihen ovat vaikuttaneet monet yhteiskunnalliset muutokset, kuten työn eriytyminen vapaa-ajasta, kuluttamisesta ja kodista, luonnon romantisointi ja yhteiskunnallisten tai kaupallisten palvelujen kuluttamisen lisääntyminen vapaa-ajalla (Lindqvist ym. 1987, 18; Pennanen 1986, 11).

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu sitä, kuinka vapaa-ajankalastajat puhuvat saaliseläimestä. Tutkielmassa on käsitelty myös vapaa-ajankalastajien suhdetta kalastukseen, pyydystä ja päästä -kalastukseen, luontoon ja eläimiin. Tutkielmassa nostettiin esiin neljä erilaista diskurssia. Nämä diskurssit ovat moraalidiskurssi, hyötydiskurssi, ihmisen ilo ja huvi -diskurssi sekä kestävän luonnonkäytön diskurssi. Moraalidiskurssissa kaloista puhutaan kipua tuntevina eläiminä, hyötydiskurssissa puhutaan kaloista saatavasta hyödystä esimerkiksi ruokataloudessa tai kalastuskilpailuissa, ihmisen ilo ja huvi -diskurssissa kaloista puhutaan elämysten ja jännityksen antajina ja kestävän luonnonkäytön diskurssissa kaloista ja luonnosta puhutaan kestävyuden näkökulmasta. Eri tilanteissa ja eri vapaa-ajankalastajille saaliseläin edustaa eri asioita.

Kalastus oli haastatelluille vapaa-ajankalastajille tärkeä asia elämässä ja se vaikutti monella tapaa heidän arkeensa, esimerkiksi rahan- ja ajankäyttöön. Kalastus näytti antavan jokaiselle haastateltavalle paljon henkisiä voimavaroja. Kalastajille kalat eivät ole mitä tahansa olioita, vaan jokainen kalalaji ja jopa yksilö on omanlaisensa, erityisesti urheilukalastuksessa. Haastateltavien puheesta kävi ilmi myös, että varsinkin aktiivisesti kalastettaessa kalojen väsyttäminen on tärkeä osa kalastusta ja usein mitä pidempi väsytyks on, sitä suurempi nautinto siitä saadaan.

Ihmisten ja eläinten väliset suhteet ovat kaksijakoisia toisten eläinten saadessa jopa liiallisuusiin menevää huomiota toisten eläinten samaan aikaan kärsiessä ihmisten toimien vuoksi. Kalastuksessa kaksijakoisuus näkyy kahdella tapaa. Ensinnäkin kaloja ei kohdella samoin kuin esimerkiksi nisäkkäitä ja toiseksi kalastuksen sisällä eri lajeja kohdellaan erilailla. Erityisesti lohikaloja käsitellään yleisesti varovaisin ottein. Sen sijaan ei-toivottuja lajeja ei välttämättä kohdella hyvin. Varsinkin tietyistä lajeista, kuten lohikaloista, puhutaan arvostavaan sävyyn ja niiden ominaisuuksia eritellään esimerkiksi ulkonäön, koon, maun tai lajin mukaan.

Tutkielmassa tarkasteltiin myös metsästyksen ja kalastuksen suhdetta. Metsästys ja kalastus ovat harrastuksina monessa mielessä samanlaisia. Harrastuksia yhdistävät esimerkiksi elämyksellisyys, luonnossa oleminen, erästely ja pitkä historiallinen tausta. Metsästyksessä saaliseläimet näyttävät saavan pääsääntöisesti osakseen parempaa kohtelua kuin kalastuksessa. Metsästyksessä saalis yleensä tapetaan tai ainakin yritetään tappaa heti. Riistaeläimet saivat haastateltavien puheessa monella tapaa inhimillisemmän aseman kuin kalat.

Pyydystä ja päästä -kalastus herättää eettistä keskustelua, mikä näkyi myös haastatteluissa. On mielenkiintoista, että kalastukseen liittyvä eettinen keskustelu kohdistuu pääasiassa pyydystä ja päästä -kalastukseen, vaikka muunkin kalastuksen yhteydessä kalat kärsivät. Esimerkiksi onki- ja pilkkisaaliit jätetään edelleen monesti elävinä pusiin ennen niiden myöhempää käsittelyä ja saaliiksi saatuja ei-toivottuja lajeja käsitellään usein huonosti. Ei-toivottuja kaloja saatetaan heitellä takaisin järveen sen suuremmin miettimättä selviääkö kala tai kärsiikö se. Toisaalta myöskään ammattikalastuksessa kaloja ei tapeta välittömästi pyynnin jälkeen.

Tutkielmaan osallistuneet haastateltavat eivät suhtautuneet jyrkän negatiivisesti pyydystä ja päästä -kalastukseen. Haastatteluissa pyydystä ja päästä -kalastuksesta puhuttiin ensisijaisesti pyyntikokoisten kalojen vapauttamisena, ei esimerkiksi särkien vapauttamisena. Ainoastaan pakollinen (esim. kohteet, joissa kaikki kalat vapautetaan)

pyydystä ja päästä -kalastus nähtiin osittain perusteettomana. Haastateltavat puhuivat mieluummin valikoivasta kalastuksesta kuin pyydystä ja päästä -kalastuksesta, sillä valikoiva kalastus on terminä realistisempi ja kuvaa todellisuutta paremmin.

Vaikka pyydystä ja päästä -kalastus herättää paljon keskustelua, saattaa puhe kuitenkin vähentyä tai muuttua tulevaisuudessa. Syynä voi olla esimerkiksi kalojen alamittoja koskevan lainsäädännön kehittyminen. Vuosien saatossa alamittoja on nostettu ja paineita niiden nostamiseen on koko ajan. Esimerkiksi Oulujärvellä taimenen alamitaksi määrättiin vuodenvaihteen tienoilla 50 senttimetriä. Kalastuslakimme määrää päästämään alamittaiset kalat takaisin. Mitä korkeammat alamitat ovat, sitä vähemmän kalastajat joutuvat tekemään päätöksiä kalojen vapaaehtoisesta vapauttamisesta, sillä velvoite vapauttamiseen tulee lainsäädännöstä. Lohikalojemme kannat ovat heikot ja siksi näiden kalojen vapauttaminen on nähtävä yhtenä vaihtoehtona kestävän kalastuksen mahdollistamiseksi.

Sen sijaan, että käydään suurta keskustelua pyydystä ja päästä -kalastuksen oikeutuksesta, olisi hyödyllisempää keskittyä laajemmin saaliseläinten hyvinvointiin ja siihen, että saaliseläimet kärsisivät kaikenlaisessa kalastuksessa mahdollisimman vähän. Tällaisen ajattelutavan edistäminen olisi kauaskantoisempaa, kuin taistelu siitä, onko pyydystä ja päästä -kalastuksella oikeutusta laisinkaan. Toisaalta pyydystä ja päästä -kalastukseen tarvitaan yleisiä ”pelisääntöjä”, jotta kalastus olisi kaikin puolin vastuullista. Kalastusjärjestöt ja -seurat voisivat opastaa niin uusia kuin vanhojakin kalastajia kalojen oikeanlaisessa vapauttamisessa, välineissä ja tekniikoissa. Tällainen opastus palvelisi myös vapautettujen alamittaisten kalojen selviytymistä. Olisikin hyvä laatia samankaltaisia iskulauseita kuin aiempi ”tainnuta, verestä, perkaa ja jäähdytä”. Jos kalan aikoo jostain syystä vapauttaa, voisi iskulauseena olla: ”irrota, elvytä ja vapauta”.

Tarjotkoot kalat meille edelleen niin elämyksiä kuin hyötyä ja tarjotkaamme me kaloille hyviä elinolosuhteita ja mahdollisimman vähän kärsimystä.

Lähdeluettelo

- Airaksinen, Mikko ja Valkeajärvi, Pentti 2005. Vapakalastus Keski-Suomen koskilla vuonna 2004. Osa II. Kalastajien näkemyksiä kalastuksen järjestelyistä ja taimenkan-
tojen hoidosta. Kala- ja riistaraportteja n:o 362. Helsinki.
- Andersson, Petra ja Westerberg, Håkan 2005. Fångst – återutsättning som fiskemetod.
En problemorientering om Catch and Release. <[http://aktuellt.fiskeriverket.se/sottochsalt/file/Fordjupningsmat/2005/web_catch%26r
elease.pdf](http://aktuellt.fiskeriverket.se/sottochsalt/file/Fordjupningsmat/2005/web_catch%26r
elease.pdf)>Luettu 23.4.2006
- Autti, Veli 2005. Asiantuntijahaastattelu 3.6.2005. Tampere.
- Bartholomew, Aaron ja Bohnsack, James A. 2005. A review of c&r angling mortality
with implications for no-take reserves. *Reviews in fish biology and fisheries*. Springer:
Netherlands. 15:1–2, 129–154.
- Benton, Tom 1993. *Natural Relations: Ecology, Animal Rights and Social Justice*.
Verso: London.
- Berger, Peter L. ja Luckmann, Thomas 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*.
Tiedonsosiologinen tutkielma. Gaudeamus: Helsinki.
- Bryan, Hobson 1977. Leisure Value Systems and Recreational Specialization: The
Case of Trout Fishermen. *Journal of Leisure Research*. 9:3, 174-187.
- Cudworth, Erika 2003. *Environment and society*. Routledge: London.
- Dahlström, Harri 2005. Asiantuntijahaastattelu 27.5.2005. Helsinki.
- Des Jardins, Joseph R. 2001. *Environmental Ethics. An introduction to environmental
philosophy*. Belmont (Calif.): Wadsworth.
- Eder, Klaus 1996. *The Social Construction of Nature. A Sociology of Ecological En-
lightment*. Sage Publications: London.
- Elder, Glen, Wolch Jennifer ja Emel, Jody 1998. *Le Pratique Sauvage: Race, Place,
and the Human-Animal Divide*. Teoksessa Wolch, Jennifer ja Emel Jody (toim.):
Animal Geographies. Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands.
Verso: London, 72–90.
- Eläinsuojeluasetus 1996.
- Eläinsuojelulaki 1996.
- Epäily, Niina 2003. Metsästäjien ja lintuharrastajien Liminganlahden alueen käytön
intressit, luontosuhde ja ympäristötietoisuus. Teoksessa Suopajarvi, Leena & Valko-
nen, Jarno (toim.): *Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen*.
Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä
n:o 43. Rovaniemi, 95–114.
- Eskola, Jari ja Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino:
Tampere.
- Fishing in Yellowstone 2005. <<http://www.nps.gov/yell/planvisit/todo/fishing/>> Luet-
tu 29.8.2005
- Franklin, Adrian 1999. *Animals and Modern Cultures. A Sociology of Human-Animal
Relations in Modernity*. Sage Publications: London.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2001. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teo-
ria ja käytäntö*. Helsinki University Press: Helsinki.

- Hummel, Richard 1994. *Hunting and Fishing for Sport: Commerce, Controversy, Popular Culture*. Bowling Green State University Popular Press: Ohio.
- Häkli, Jouni 1999. *Meta Hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen*. Vastapaino. Tampere
- Ilvesviita, Pirjo 2005. *Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993*. Acta Universitatis 93. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Jaakkola, Markku, Lankinen, Yrjö ja Koironen, Matti 1990. *Kalastusmatkailun nykytila ja kehitystarpeet*. Kuopion yliopisto. *Soveltavan eläintieteen julkaisuja n:o 1*. Kuopio.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino: Tampere.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino: Tampere.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero 2004. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino: Tampere.
- Kalastuslaki 1982.
- Kilpinen, Kari 2005. Rääkkää ja päästä elämys. *Suomen Kalastuslehti*. 112:8, 5.
- Koskinen, Olli 2005. *Asiantuntijahaastattelu 20.6.2005*. Joensuu.
- Kupsala, Saara ja Tuomivaara, Salla 2004. *Sosiologinen eläintutkimus eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena*. *Sociologia* 41:4, 310–321.
- Laakkonen, Mirko 2005. *Saaliseläin vapaa-ajankalastuksessa ja metsästyksessä -esiselvitys muutoksista suhtautumisessa saaliseläimiin*. *Julkaisematon esiselvitys*. Joensuu.
- Lappalainen, Ari 1997. *Sisävesiemme kalastusriitojen historiallinen tausta*. Teoksessa Pekka Salmi (toim.): *Kalastuskiistat haasteena hallinnolle. Näkökulmia sisävesien paikallisiin ristiriitoihin*. *Kalaturkimuksia* 126. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos: Helsinki.
- Lappalainen, Ari 1998. *Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa*. Etnologinen analyysi kalastuskulttuurin muuttumisesta Pohjois-Karjalan Höytiäisellä 1890-luvulta 1990-luvulle. *Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala*
- Lappalainen, Ari ja Naskali, Eero 1999. *Puukoukusta Trooliin. Suomalaisen kalastuksen 10 000 vuotta*. *Formato Oy: Porvoo*.
- Leinonen, Kalevi 1990. *Virkistys- ja kotitarvekalastuksen moniselitteisyys*. Teoksessa Kuikka, Sakari ja Marttinen, Markku (toim.): *Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen*. *Ympäristöalan ammattijärjestö YAJ ry*. Helsinki, 23–32.
- Lindqvist, Ossi V., Vielma, Jouni, Ritola, Ossi ja Lahti, Erkki 1987. *Suomen sisävesien kalatalous. Erään tilanteen analyysi 1987*. *Soveltavan eläintieteen laitos*. Kuopion yliopisto. *Suomen voimalaitosyhdistys Ry*.
- Manninen, Emmi 1996. *Kotieläinten hyvinvoinnin määrittely ja arviointiperusteet*. *Kirjallisuustutkimus*. Helsingin yliopisto. *Eläinlääketieteellinen tiedekunta*. *Kliinisen eläinlääketieteen laitos*. *Kotieläinhygienian julkaisuja* 1. Helsinki
- Mikkola, Jukka ja Yrjölä Rauno 2003. *Suomalainen vapaa-ajankalastaja ja -kalastus vuosituhatien vaihtuessa*. *Kalaturkimuksia* n:o 190. Helsinki.
- Pautamo, Jarmo 2005. *Lupa vapauttaa? Perhokalastus* 21:4, 5.
- Pennanen, Jukka 1986. *Talviapajilla*. *Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* n:o 445. Helsinki.

- Policansky, David 2005. Understanding the Nature of C&R. Paper presented at 4th World Recreational Fishing Conference 13.–16. June. Trondheim. Norway.
- Puhakka, Riikka ja Salonen, Ville 2005. Luontosuhteen muutos ja kalastusmatkailun kehitys Suomessa. *Maaseudun uusi aika* 13:3, 5–20.
- Rannikko, Pertti 2003. Oikeudenmukaisuus suomalaisen ympäristöliikeddinnän aalloissa. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.): Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Gaudeamus: Helsinki, 160–180.
- Ratamäki, Outi ja Tynkkynen, Sonja 2005. Eläinpolitiikka, mitä se on? Julkaisematon käsikirjoitus. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos. Joensuu.
- Relander, Jukka 2005. Ja Jumala loi perhokalastajan. *Suomen Kuvalehti*. 89:40, 97.
- Salmi, Pekka 2001. Johdanto – yhteiskunta, kalat ja tieto. Teoksessa Pekka Salmi (toim.): Paikallinen tieto, asiantuntijuus ja vuorovaikutus kalavesien hallinnassa. Kalatutkimuksia 177. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos: Helsinki.
- Salmi, Pekka, Toivonen, Anna-Liisa ja Mikkola, Jukka 2006. Recreational fishing – summer cottage culture behind high participation in Finland. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Salonen, Ville 2004. Eläinmaantiede – näkökulmia ihmisen ja eläimen vuorovaikutussuhteeseen. *Terra* 116:4, 227–240.
- SUKL 2005. <<http://www.sukl.org/historia4.php>> Luettu 23.4.2006
- Sulkunen, Pekka 1997. Semioottisen sosiologian näkökulmia: sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Gaudeamus: Helsinki.
- Suomen Eläinsuojeluyhdistys 2003. Tiedote 9.5.2003. Kala ei ole leikkikalua. <<http://www.sey.fi/arkisto/viehekalastus.html>> Luettu 17.5.2005
- Suopajärvi, Leena ja Valkonen Jarno 2003. Johdanto. Teoksessa: Suopajärvi, Leena & Valkonen, Jarno (toim.): Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä n:o 43. Rovaniemi, 5–8.
- Särömaa, Matti J. 1994. ”...ei sen väliä, saanko tai olen saamatta.”. Suomen Urheilukalastajain Liitto ry: Helsinki.
- Tester, Keith 1991. *Animals and society: the humanity of animal rights*. Routledge: London.
- Tonder, Mika 2005. Anatomy of an environmental conflict – A case study of the Conservation of the Saimaa Ringed Seal. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. n:o 75. Joensuu.
- Trochim, William 2002. *Deduction & Induction. Decuctive and Inductive thinking*. <<http://www.socialresearchmethods.net/kb/dedind.htm>> Luettu 20.2.2006
- Tuomivaara, Salla 2003. Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa – Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Turunen, Timo ja Suuronen, Petri 1996. Hooking mortality of small brown trout and grayling in Finnish rivers catch and release fisheries. *Boreal Environment Research* 1:1, 59–64.
- Tuuri, Antti 2005. Rääkkääminen on muotia. *Suomen Kuvalehti* 89:36, 76.
- Vilkka, Leena 1996. Eläinten tietoisuus ja oikeudet. Yliopistopaino: Helsinki
- Vilkka, Leena 1998. Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteiskunta. Yliopistopaino: Helsinki.

Villin taimenen jäljillä 2006. Onnistuuko matkailun, kalastuksen ja taimenkannan hoidon yhteensovittaminen. Seminaari 6.4.2006. Jyväskylän riistan- ja kalantutkimus.

Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa 2002. Maa- ja metsätalousministeriö. Kala- ja riistaosasto. Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia. Printlink Oy: Helsinki

Wetherell, Margaret ja Potter, Jonathan 1992. Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation. Harvester Wheatsheaf: New York.

Whoriskey, F.G., Prusov, S. ja Grabbe, S. 2000. Evaluation of the Effects of Catch and Release Angling on the Atlantic Salmon (*Salmo salar*) of the Ponoï River, Kola Peninsula, Russian Federation. Ecology of Freshwater Fish 9: 1–2, 118–125.

WRFC 2005. 4th World Recreational Fishing Conference 13.–16. June. Trondheim, Norway. <<http://www4.nina.no/wrfc2005>> Luettu 8.3.2006

Haastattelurunko

Taustatiedot:

Nimi
Syntymävuosi, ikä
Ammatti
Osoitetiedot
Haastattelu-aika ja -paikka
Muistio haastattelun sujumisesta, nauhoituksen mainitseminen, luottamuksellisuus

Kalastus harrastuksena:

Kotiseutu
Kalastuksen aloittaminen (milloin aloittanut, miksi, kenen kanssa)
Motivoivat tekijät kalaan lähtemisessä
Kalakaverit, kalastajaverkosto (ennen, nyt)
Pääasialliset kalastuspaikat
Pääasialliset kalastusmuodot (onko ollut vaihtelevuutta, siirtymistä, miten eriytynyt tiettyyn)
Muutokset kalastajana
Kalastusvälineet ja -tavat, muuttuminen iän mukana
Muiden suhtautuminen harrastukseen
Perhe-elämän ja kalastuksen yhteensopiminen
Kalastuksen asema, taloudelliset tekijät
Kalastuksen tärkeys ja merkitys elämässä
Osallistuminen kalastusalan toimintaan, järjestöihin jne.
Muut luontoharrastukset kuin kalastus
Muut harrastukset, vapaa-ajanviettotavat

Suhtautuminen eläimiin:

Oma suhtautuminen eläimiin
Tärkeitä eläimiä omassa elämässä (lemmikkieläimet, kotieläimet, tuotantoeläimet, villieläimet)
Suhtautuminen eri eläimiin
Eläinasioiden tärkeys, tuotantoeläinten asema, lihansyönti jne.

Muutokset ihmisten eläinsuhteissa

Suhtautuminen kalaan eläimenä ja saaliina

Suhtautuminen eettisesti (kipuaistimukset, yksilötason suojelu, eläinoikeudet jne.)

Suhtautuminen luonnonsuojelun kannalta (kalakantojen lisääntymisen turvaaminen, suurten kalojen uudelleenpyynnin turvaaminen jne.)

Kalastuksen raakuus (mikä kalastusmuoto raain)

Saaliin merkitys (arvo taloudellisesti, arvo yksilönä, arvo elämyksenä, arvo nautintona)

Saaliin käsittely (pyynnin yhteydessä, jälkeen)

Omat kokemukset eläinsuojelun, luonnonsuojelun, ei kummankaan puolesta

Yhteistä/eroja metsästyksessä ja kalastuksessa

Saalis metsästyksessä verrattuna kalastukseen

Hallinnolliset seikat:

Kokemukset passiivisten pyydysten/vapakalastuksen vaikutuksista kalakantoihin, onko lainsäädäntö/ lupapolitiikka kohdallaan

Säädöksen sopivuus suhteessa kalastukseen, suojeluun (vertailua eri pyyntimuotojen välillä), Kala-alan instituutioiden merkitys edellisten toimivuudessa, vertailua eri kalastusmuotojen välillä lupapolitiikasta

Pyydystä ja päästä:

Termin ymmärtäminen

Suhtautuminen tähän kalastusmuotoon

Edut/haitat tässä kalastusmuodossa

Tämän kalastusmuodon eettisyys

Luonnonsuojelunäkökulma

Alamitat

Lupavelvoitteet (jokikalastus), kiintiöt, pakollinen vapauttaminen

Pyydystä ja päästä -kalastuksen tulevaisuus

Mahdollisia vaihtoehtoja (valikoiva kalastus, kalojen ottaminen aina)